

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

ODDĚLENÍ BIOLOGIE, GEOVĚD A ENVIGOGIKY

STÁRNUTÍ POPULACE V ČESKÉ REPUBLICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zdeňka Beranová

Geografie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Alena Matušková, CSc.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 15. dubna 2014

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování:

Děkuji Doc. PaedDr. Aleně Matuškové, CSc. za poskytování cenných rad a odborné vedení bakalářské práce.

Obsah

1 Úvod a cíl práce	7
1.1 Úvod	7
1.2 Cíl práce.....	7
2 Metodika.....	8
2.1 Vybrané demografické ukazatele.....	9
3 Zhodnocení literatury	11
4 Proces demografického stárnutí obyvatelstva	13
4.1 Demografická struktura obyvatelstva	13
4.2 Stárnutí obyvatelstva	14
4.3 Vliv porodnosti a úmrtnosti na stárnutí populace	16
5 Srovnání úrovně demografického stárnutí v krajích ČR.....	18
5.1 Věková struktura obyvatelstva v ČR.....	18
5.2 Analýza stárnutí obyvatelstva v krajích ČR.....	23
5.2.1 Index stáří v krajích ČR	23
5.2.2 Průměrný věk obyvatelstva v krajích ČR	26
5.2.3 Hrubá míra porodnosti v krajích ČR	29
5.2.4 Hrubá míra úmrtnosti v krajích ČR	31
5.3 Nastínění možného budoucího vývoje stárnutí v krajích ČR.....	33
6 Dopady demografického stárnutí obyvatelstva v ČR.....	44
6.1 Index ekonomického zatížení obyvatelstva v krajích ČR.....	47
6.1 Domovy pro seniory (DPS) v krajích ČR.....	49
7 Závěr	52
Resumé	55
Seznam literatury a zdrojů informací.....	38
Seznam obrázků a grafů.....	41
Seznam příloh	42
Přílohy	43

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

Stáří je jednou z přirozených fází životního cyklu každého člověka. Všichni jedinci od svého narození stárnou. Podle Haškovcové (2010) je stárnutí a stáří jediná spravedlivá jistota v životě člověka stejně tak jako smrt.

„Z demografického hlediska je stárnutí proces, v jehož průběhu se mění věková struktura obyvatelstva určité geografické jednotky takovým způsobem, že se zvyšuje podíl osob starších 60 nebo 65 let a snižuje se podíl osob mladších 15 let.“ (Rabušic, 1995, s. 12). Ve většině vyspělých států jsou pracovní i životní podmínky pro starší lidi na mnohem lepší úrovni než tomu bylo dříve. Neustále se prodlužuje naděje na dožití, s čímž souvisí i zkvalitnění zdravotní péče pro seniory. Následkem stále nižšího přirozeného přírůstku obyvatelstva u většiny evropských zemí dochází ke zrychlení populačního stárnutí. Přejít silných ročníků (tj. narozených po 2. sv. válce) do důchodového věku v nejbližší době urychlí proces stárnutí, což zapříčiní rostoucí náklady na důchodové pojištění a na zdravotní péči. Významnou strategií populačních politik v evropských státech je snaha snížit finanční zátěž ve stárnoucích společnostech a pomoci seniorům v tom, aby mohli strávit dlouhý a plnohodnotný život (Rychtaříková, 2005).

1.2 Cíl práce

Prvním cílem předkládané bakalářské práce je zhodnotit proces stárnutí v jednotlivých krajích České republiky a vzájemně jednotlivé kraje mezi sebou porovnat. Další cíl práce si klade za úkol poukázat a upozornit na vybrané dopady demografického stárnutí v České republice a v jednotlivých krajích. Proces demografického stárnutí je hodnocen za období 1991 až 2012 a je nastíněn i předpokládaný budoucí vývoj stárnutí.

2 Metodika

Základní metoda využita v práci byla demografická analýza. Demografická analýza je podle Kalibové (2009) „rozbor jednotlivých složek demografické reprodukce. Studuje demografické události jako hromadné jevy s cílem vymezit jejich charakteristické znaky a zkoumat jejich proměnlivost v průběhu času nebo na určitém území. Výsledkem demografické analýzy jsou analytická data, která jsou vyjádřena pomocí demografických ukazatelů.“

V předkládané práci je časové období, pro které je hodnocen proces demografického stárnutí v krajích ČR, zvoleno od roku 1991 do roku 2012. Toto období bylo stanoveno z důvodu dobré dostupnosti dat z demografických ročenek krajů z ČSÚ a také proto, že autorku zajímalo, jak se vyvíjelo stárnutí od roku 1991, neboť se v tomto roce narodila.

Po provedení rešerše literatury a analýzy vybraných demografických titulů byl uskutečněn sběr, zpracování a vyhodnocení statistických dat. V předkládané bakalářské práci byla využita metoda získání sekundárních dat prostřednictvím kabinetního výzkumu. Z Českého statistického úřadu byla získána data o středním stavu obyvatelstva, o počtu živě narozených, o počtu zemřelých, o průměrném věku a o věkové struktuře obyvatelstva v jednotlivých krajích ČR. Tyto získané hodnoty napomohly k vypočtení potřebných ukazatelů pro hodnocení procesu stárnutí (viz vybrané demografické ukazatele).

Vypočtené ukazatele byly pro přehlednost zpracovány do tabulek s využitím metody utřídění dat. Následně bylo s pomocí spojnicových grafů provedeno vizuální zpracování vývoje jednotlivých ukazatelů v krajích ČR. Na závěr byly jednotlivé ukazatele v krajích ČR podrobeny vzájemné komparaci.

V poslední kapitole o vybraných dopadech demografického stárnutí v ČR byla nejprve využita metoda kompilace poznatků na základě nastudování odborné literatury. Formou rešerše literatury autorka charakterizovala některé sociální důsledky populačního stárnutí a některé sama definovala. Dílčí analýza byla provedena na základě zjištění kapacity domovů pro seniory a indexu ekonomického zatížení v jednotlivých krajích ČR. Byl proveden sběr sekundárních dat o kapacitě domovů pro seniory a indexu ekonomického zatížení. Pro

hodnocení údajů o indexu ekonomického zatížení bylo opět využito metody utřídění dat do tabulek a pro vizualizaci posloužil spojnicový graf, který nejlépe graficky vyjadřuje, jak se ukazatel ve sledovaném období vyvíjel. Pro hodnocení kapacity v domovech pro seniory byl vypočítán ukazatel počtu seniorů na 1 lůžko v příslušném kraji. Pro přehlednost bylo využito metody utřídění dat do tabulek a pro vizualizaci byl v softwaru ArcGIS 10.1 vytvořen kartogram. Územní jednotky (kraje) ČR posléze prošly vzájemnou komparací. Získané údaje byly podrobeny syntéze a následně došlo k vyhodnocení situace v krajích ČR.

2.1 Vybrané demografické ukazatele

Proces stárnutí je v práci hodnocen na základě vybraných ukazatelů: **index stáří** udává počet obyvatel ve věku 65 let a více na 100 dětí ve věku 0–14 let, **průměrný věk** se vyjadřuje průměrem počtu let, které prožili všichni členové sledované populace (př. obyvatelé některého kraje v ČR), **hrubá míra porodnosti** vyjadřuje počet živě narozených na každých 1000 obyvatel středního stavu, **hrubá míra úmrtnosti** vyjadřuje počet zemřelých na každých 1000 obyvatel středního stavu, **index ekonomického zatížení** udává poměr dětí ve věku 0-14 let a poměr obyvatel ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15-64 let (Toušek a kol., 2008).

Pomocí indexu stáří je proces demografického stárnutí dobře vystižen. Siegel (2004) považuje populaci za stárnoucí, pokud její index stáří překročí hranici 100 %. Toto hodnocení bylo využito i v předkládané práci.

S použitím ukazatele průměrného věku lze stanovit, zda se jedná o populaci starou či mladou. Populaci s průměrným věkem 20 let a méně lze považovat za mladou. Za tzv. střední populaci z hlediska věku lze označit tu, jejíž průměrný věk se nachází v rozmezí 20-29 let, tedy na pomezí populace mladé a staré. Stará populace má průměrný věk 30 let a výše. Populace, u níž průměrný věk stoupá, se nazývá stárnoucí. Pokud průměrný věk klesá, je populace označena jako mládnoucí (Siegel, 2004).

Pokles porodnosti postupně postihl všechny vyspělé země. V současné době lze tento proces sledovat i v méně vyspělých zemích, kdy nízká úroveň

porodnosti způsobuje změny ve věkové struktuře a ve věkovém složení obyvatel. Tento proces vede k populačnímu stárnutí (Rabušic, 1995).

V demograficky vyspělých zemích se vliv úmrtnosti na populační vývoj stále snižuje, ale není zanedbatelný. Snižování hrubé míry úmrtnosti je ve vyspělých zemích způsobeno stále se prodlužující délkou lidského života (Kalibová, 2009).

V souvislosti se způsobem výpočtu indexu ekonomického zatížení lze konstatovat, že čím menší je výsledná hodnota indexu zatížení, tím příznivější je poměr mezi ekonomicky neproduktivní a produktivní složkou obyvatel z pohledu věkové struktury (ČSÚ, 2005). Nutno dodat, že i někteří důchodci jsou zapojeni do pracovního procesu a nejsou tedy neaktivní složkou. Podle ČSÚ (2012) tvořili pracující důchodci v roce 2010 téměř 5 % počtu všech pracujících.

Dle Touška a kol. (2008) se obyvatelstvo dělí do tří základních věkových skupin: **0-14 let** (předproduktivní složka), **15-64 let** (produktivní složka), **65 a více let** (poproduktivní složka). Věkovou hranici pro určení stáří lze jen těžko definovat, protože určit přesné znaky jak posuzovat starého člověka, může být velmi složité. V předkládané bakalářské práci je stanoven poproduktivní věk hranicí nad 65 a více let, neboť je tato hranice využívána u mezinárodního srovnání.

Dle obrázku č. 1 pokud v populaci převažuje dětská složka nad poproduktivní, jedná se o progresivní typ populace (typ populace rostoucí). Vysoká porodnost je v takovém případě vyrovnávána vysokou mírou úmrtnosti populace. Tento typ populace je charakteristický v rozvojových zemích. U stacionárního typu populace jsou složky předproduktivní a poproduktivní téměř vyrovnány (typ populace stagnující), což je způsobeno dlouhotrvajícím poklesem míry porodnosti. U regresivního typu populace nedosahuje předproduktivní složka takového zastoupení jako složka poproduktivní (typ populace klesající). Z pohledu přirozené změny obyvatelstva dlouhodobě dochází ke snižování početního stavu populace. Tento typ převažuje v rozvinutých státech (Roubíček, 1997).

3 Zhodnocení literatury

Pro psaní bakalářské práce napomohly informace z odborných publikací, odborných článků a bakalářských prací, které poskytly názorné příklady hodnocení procesu stárnutí. Pro orientaci v problematice stárnutí byly přínosem publikace, které jsou na pomezí sociologie a demografie. Velkou roli měly pro zjištění průběhu procesu stárnutí statistické zdroje dat.

Významnou publikací se stala „*Česká společnost stárne*“ od Rabušice (1995). V knize je problém stárnutí populace dobře a jasně vysvětlen. Z knihy byla pro bakalářskou práci použita kapitola Populační prognóza České republiky do roku 2030, která pomohla k nastínění budoucího vývoje stárnutí. Dále byla přínosem kapitola nazvaná Staří lidé v naší společnosti. Jsou z ní převzaty některé informace o dopadech stárnutí v ČR, kterým se věnuje poslední kapitola této bakalářské práce.

Kniha „*Základy demografie: Celostátní vysokoškolská příručka pro stud. přírodověd., ekon., filozofických a lékařských fakult*“ od Pavlíka, Rychtaříkové a Šubrtové(1986) patří k důležitým teoretickým publikacím a zabývá se mj. procesem stárnutí populace. Publikace se řadí k základním dílům demografické literatury. Napomohla k ujasnění terminologie, k pochopení a k následnému nastudování demografických metod výzkumu, což bylo pro práci velkým přínosem. Důležitou kapitolou byla Zásady konstrukce demografických ukazatelů.

Kniha „*Úvod do demografie*“ od Roubíčka (1997) přináší modernější pohled na problematiku demografie než výše zmíněná publikace. Nejdůležitějšími kapitolami byly Stárnutí obyvatelstva, Populační růst a dynamika porodnosti a úmrtnosti a Demografické struktury obyvatelstva. Tato publikace poskytla hlubší pohled na faktory, které způsobují stárnutí populace.

Další významnou publikací se stala „*Demografie (nejen) pro demografy*“ (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009). Kniha je na pomezí sociologie a demografie a objasnila, jaké problémy s sebou přináší stárnutí populace. Největší přínos pro práci měly kapitoly Problémy s demografickým stárnutím a Naše místo v Evropě.

Publikace „*Ekonomická a sociální geografie*“ od Touška a kol. (2008) popisuje v kapitole Geografie obyvatelstva podrobný výpočet jednotlivých ukazatelů, které jsou v práci využity.

Z internetových stránek Českého statistického úřadu byla převzata data pro provedení analýzy demografického stárnutí. Zdroje dat jsou použity z Demografických ročenek 1991–2003 a 2003–2012 (ČSÚ). Data slouží pro vypočtení průměrného věku, indexu ekonomického zatížení a indexu stáří. Dále data z ČSÚ poskytla údaje o počtech narozených a zemřelých a o věkové struktuře obyvatelstva.

Kniha „*Autonomie ve stáří: strategie jejího zachování*“ od Sýkorové a Chytila (2004) zachycuje pohled na seniory ve společnosti. Zabývá se diskriminací seniorů a kvalitou jejich života. Publikace byla velkým přínosem pro zpracování poslední kapitoly o dopadech stárnutí v ČR.

„*Fenomén stáří*“ od Heleny Haškovcové (2010) je sociologická publikace zabývající se problémy, které s sebou přináší stáří. Řeší stárnutí společnosti v Evropě a ČR, volnočasové aktivity seniorů a péči o seniory v domovech pro seniory. Přínosem pro práci byla kapitola Sociální služby po roce 1989.

Publikace „*The methods and materials of demography*“ od Jacoba Siegla (2004) poskytla ucelený přehled metod demografického výzkumu a pohled na problematiku demografického stárnutí v širokém pohledu, dále poskytla vývoje ukazatelů na konkrétních případech v různých částech světa.

Publikace „*The new population problem*“ od Booth a Croutera (2005) je jednou z publikací nacházejících se na pomezí sociologie a demografie. Kniha se zabývá populačním výzkumem v rozvinutých státech a řeší problém extrémně nízké porodnosti.

Populační projekce v krajích ČR do roku 2050, kterou vypracoval Český statistický úřad v roce 2014, posloužila pro nastínění budoucího vývoje stárnutí. Z projekce byly převzaty předpokládané údaje o vývoji indexu stáří, průměrného věku, hrubé míry porodnosti a hrubé míry úmrtnosti v krajích ČR. Tato prognóza byla zpracována s uvažováním vlivu migrace, protože ta má stále větší vliv na budoucí demografický vývoj české populace.

4 Proces demografického stárnutí obyvatelstva

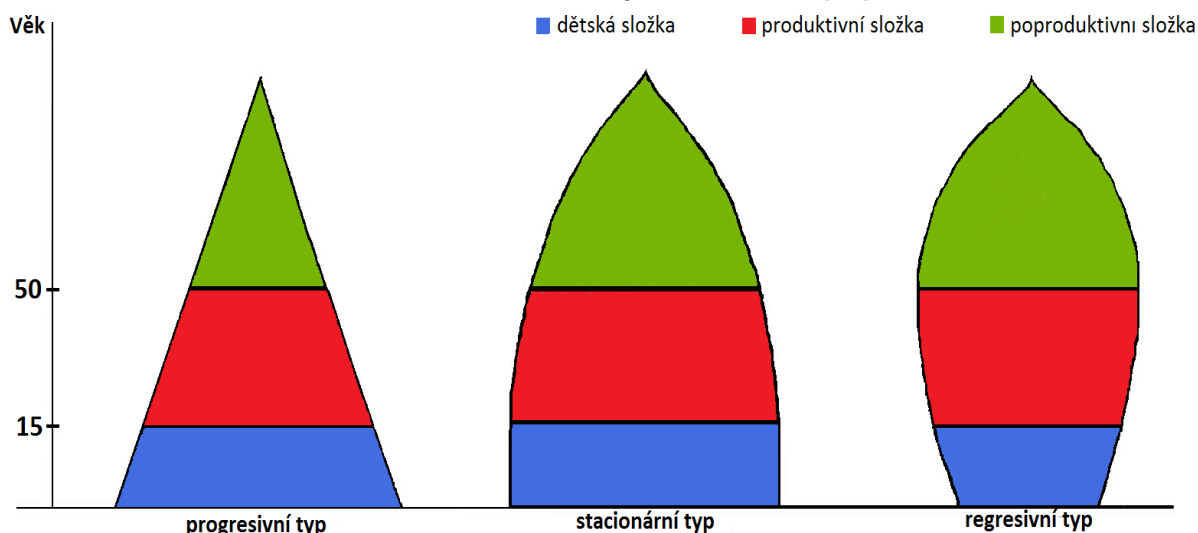
4.1 Demografická struktura obyvatelstva

Obyvatelstvo lze na základě jeho vlastností přesně členit a strukturovat. Z demografického pohledu patří mezi biologické vlastnosti obyvatelstva hlavně pohlaví a věk. Další možné znaky pro členění obyvatelstva jsou např. vzdělání, náboženství, atd. Výsledkem demografických procesů, které probíhaly v určité populaci dlouhou dobu, je určitá struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku. Tato struktura může dále posloužit pro nastínění budoucího vývoje populace. Jak uvádí Roubíček (1997, s. 187): „*Demografické procesy jsou svým rozměrem, intenzitou a strukturou závislé na struktuře obyvatelstva podle věku a pohlaví. Tato závislost na věku a pohlaví znamená, že intenzita a struktura těchto procesů je odlišná v jednotlivých věkových skupinách i u obou pohlaví.*“

Roubíček (1997) specifikuje věkové skupiny např. i podle ekonomických kritérií:

- předproduktivní věk (0-14 let),
- produktivní věk (15-64 let),
- poproduktivní věk (65 let a více).

Obr. č. 1: Znázornění základních věkových skupin v populaci

Zdroj: převzato z knihy *Základy demografie: Celost. vysok. příručka pro stud. přírodověd., ekon., filozof. a lékařských fakult* (Pavlík a kol., 1986)

4.2 Stárnutí obyvatelstva

Populační stárnutí je v současné době nejvýznamnějším demografickým problémem všech vyspělých států včetně České republiky. Stárnutí lze vysvětlit jako zvýšení podílu starých osob v populaci. Tento nárůst může být způsoben např. poklesem porodnosti a plodnosti nebo také zlepšením úmrtnostních poměrů. Velmi důležitou roli může hrát i migrace.

V průběhu životního cyklu každé kohorty závisí její početnost na tom, kolik lidí se v určitém období narodilo (úroveň fertility), kolik lidí postupně přeživalo (úroveň mortality) a kolik lidí se v průběhu svého života odstěhovalo ze země nebo do země přistěhovalo (úroveň migrace). Mezi rozhodující prvky patří porodnost a úmrtnost (Rabušic, 1995).

Současné populace prodělávají změny ve věkové struktuře, a to především zvýšením počtu starých lidí v populaci – proces stárnutí obyvatelstva. Tento proces vyvolává mnoho ekonomických a sociálních důsledků (př. zvyšuje se podíl ekonomicky neproduktivních osob, tudíž se zvyšují nároky na zdravotní péči a důchodové zabezpečení a snižuje se podíl potenciálních pracovních sil) (Roubíček, 1997).

Pro demografické stárnutí existují dva typy stárnutí. První typ se nazývá stárnutí „*v základně věkové pyramidy*“. Tento typ nastane, pokud se snižuje míra porodnosti. To znamená, že v populaci dojde ke zpomalení početního růstu dětské složky. Přebíhá ve vyspělých zemích. Druhý typ demografického stárnutí je „*stárnutí ve vrcholu věkové pyramidy*“. Tento typ je způsoben vlivem snižování míry úmrtnosti a dochází tak k prodlužování naděje na dožití. Staří lidé se pak dožívají vyššího věku. Oba typy demografického stárnutí probíhají většinou současně nebo s menším časovým odstupem. Absolutní stárnutí souvisí se snižováním úmrtnosti a následným přibýváním počtu seniorské generace. Relativní stárnutí nastává v případě snižování porodnosti a podílu osob ve věku do 15 let (Rabušic, 1995).

Proces stárnutí je nutné rozlišovat na úrovni jednotlivce a populace. Pro populaci se bere v úvahu věková struktura, z níž se dá vypočítat např. průměrný věk, atd. O populacích lze hovořit buď jako o mladých nebo o stárnoucích, proto je

důležité rozlišit rozdíl mezi stárnutím jedince a stárnutím celé populace. Jedinec od svého narození může jen stárnout, nikdy neomládne. Naopak populace zvýšením počtu dětí omládnout může (Rabušic, 1995).

Změny v populačním chování (prudký pokles porodnosti, snižování úrovně úmrtnosti a do jisté míry zvýšení migrační aktivity) zapříčinily, že se změnil pohled na proces demografického stárnutí. Ve vyspělých státech se prodloužila naděje na dožití a snížila se míra úmrtnosti ve vyšším věku. V rozvinutých státech se značně zvýšil podíl osob v poproduktivním věku, zatímco podíly osob v produktivním a předproduktivním věku se snižují. V důsledku těchto změn bude narůstat podíl složky seniorů při zachování nízké hladiny porodnosti a bude tedy docházet k postupnému snižování počtu dětí v populaci (Roubíček, 1997).

Počet starších osob se v evropské populaci zvyšuje vlivem současného trendu ve snižování porodnosti. Proces demografického stárnutí začal v řadě evropských zemí již v první polovině 20. století a nadále se zintenzivňuje. V České republice bude proces demografického stárnutí v blízké budoucnosti urychlen posunem početně silnějších poválečných generací do důchodového věku (Mašková, 2009).

V souvislosti s demografickým stárnutím si lze položit mnoho otázek, které se zabývají ekonomickou aktivitou seniorů. Z ekonomického pohledu lze konstatovat, že je problém stárnutí velice problematický. V mnoha evropských státech se starším osobám umožňuje co nejdéle pracovat, aby se mohl zároveň vyrovnávat stále nižší počet osob v produktivním věku. Podle ČSÚ (2012) představují pracující důchodci pro společnost nezanedbatelnou část aktivních pracovních zdrojů. Pro ně samotné je zapojení do pracovního procesu zkvalitněním jejich ekonomické situace.

Proces stárnutí v budoucnu ovlivní vývoj ekonomiky, hospodářství a zdravotní péče ve vyspělých zemích. Evropa má v současné době nejvyšší světový podíl seniorů 16 %. Mezi evropské země s vysokým podílem starých osob patří v současnosti Itálie, Řecko a Německo s 19 % obyvatel ve věku nad 65 let. Mezi země v Evropě s nejnižším podílem seniorů se řadí Albánie, Ázerbajdžán a Turecko. Nejmladším regionem světa je Afrika, kde je stále vysoký podíl dětí a minimální zastoupení obyvatel ve věku nad 65 let (Mašková, 2009).

Pro grafické vyjádření stárnutí populace slouží věková struktura obyvatelstva. „Ke znázornění věkové struktury se používá dvojitý histogram uspořádaný tak, že osa věku histogramu pro muže je postavena proti ose věku histogramu pro ženy. Podle vzhledu se takovéto grafické uspořádání věkové struktury nazývá strom života“ (Pavlík a kol., 1983, s. 116).

4.3 Vliv porodnosti a úmrtnosti na stárnutí populace

Do přirozeného procesu obnovy obyvatelstva nepochybně patří narození a umírání. Během tohoto procesu dochází ke změně v zastoupení dětské, produktivní a poproduktivní složky v populaci. Ke snížení podílu dětské složky v populaci dochází v důsledku poklesu porodnosti a plodnosti. Stárnutí je způsobeno dvěma základními jevy.

První jev, který ovlivňuje demografické stárnutí populace, je **porodnost (fertilita)**. Podle Bootha a Croutera (2005) závisí označení mladá či stárnoucí populace na tom, kolik se narodí dětí. V případě dlouhodobého vysokého počtu narozených dětí se může populace označovat jako mladá. Naopak jestliže je z dlouhodobého hlediska počet narozených dětí velmi nízký, jedná se o populaci stárnoucí. Podle Rabušice (1995) mohou být počty narozených dětí velmi ovlivňovány působením faktorů ekonomického, sociálního a psychologického charakteru.

Druhý jev, který se podílí na demografickém stárnutí, je **úmrtnost (mortalita)**. Je to proces přirozeného ubývání jednotlivých příslušníků populace. Úmrtnost tedy souvisí s populačním růstem a zároveň se podílí na celkové změně v počtu obyvatelstva.

„Prodlužování lidského života díky redukci úmrtnosti má opačný ten efekt, že činí příslušnou populaci o něco mladší. Jak je to možné? Vysvětlení je velice jednoduché. Snížení úmrtnosti obsahuje totiž i snížení úmrtnosti novorozenecké, kojenecké a dětské, což zvyšuje pravděpodobnost přežití při narození a pravděpodobnost dožití se jednoho roku, deseti let, dvaceti let, atd. Vyšší počty přežívajících mladších věkových skupin znamenají i vyšší podíly mladých osob v populaci. Jelikož současně více osob přežije do rodičovského věku, je zde i více rodičů a tedy i více porodů, což celkově dále zvyšuje počet mladých osob v populaci. Tajemství je tedy skryto v demografickém poznatku, že snížení

úmrtnosti se zpočátku projevuje mnohem silněji v kojeneckém a mladém věku (díky mírám pravděpodobnosti přežití) než ve věku starém.“ (Rabušic, 1995, s. 21-22).

Toto tvrzení však neplatí vždy. V některých zemích (u nichž byl proces tranzice zahájen ke konci 19. století) se nyní váha úmrtnostního faktoru zvyšuje, protože stále více úmrtí ovlivňuje vrchol věkové pyramidy a její základna je ovlivňována stále méně. Z toho plyne, že ve vyspělých zemích je v současnosti velmi nízká úmrtnost mladých věkových skupin, což znamená, že šance na zvýšení pravděpodobnosti přežití u těchto skupin jsou v podstatě vyčerpány. Tudíž jakékoliv další možné snížení úmrtnosti se musí odehrávat ve starších věkových skupinách a jakékoliv další zvýšení střední délky života napomůže tomu, že bude docházet k populačnímu stárnutí (Rabušic, 1995).

Následující kapitoly práce se věnují analýze demografického stárnutí. Jsou v nich podrobně rozebrány vývoje věkové struktury a ukazatele hodnotící proces stárnutí v průběhu sledovaného období. Kapitoly jsou děleny podle sledovaných ukazatelů, každá kapitola má vytvořeny grafy, kde jsou znázorněny vývoje jednotlivých ukazatelů za uplynulých 21 let. Každá kapitola je podrobena závěrečnému shrnutí o vývoji ukazatele v krajích ČR.

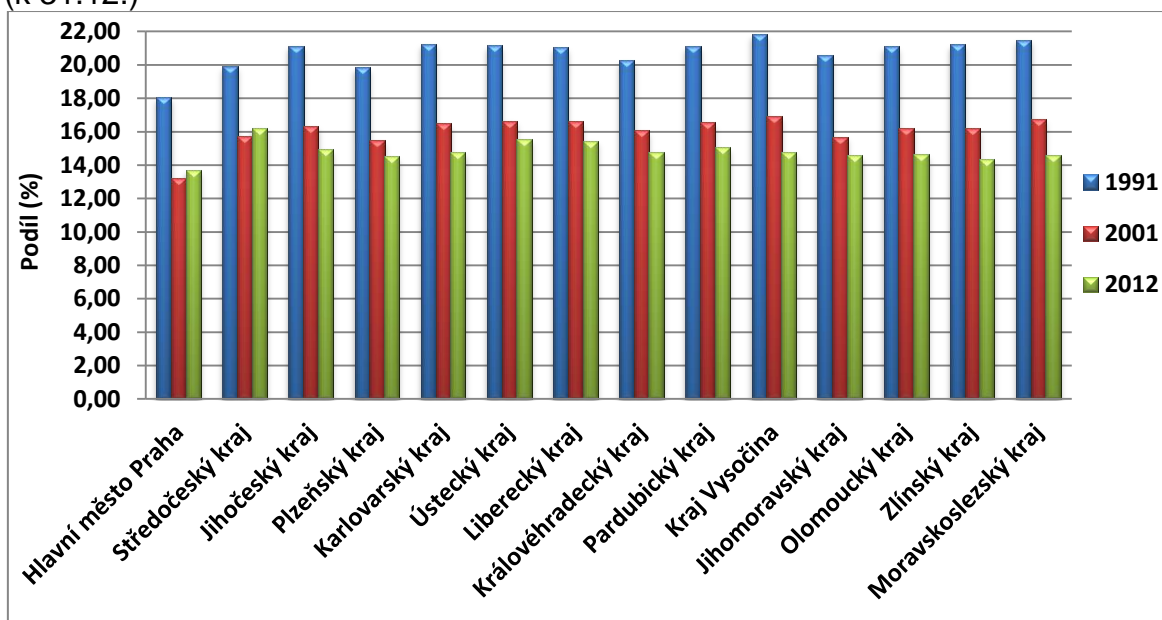
5 Srovnání úrovně demografického stárnutí v krajích ČR

5.1 Věková struktura obyvatelstva v ČR

Do věkové struktury obyvatelstva České republiky se na počátku 21. století promítly výkyvy porodnosti během celého předchozího století, méně ji ovlivnil vývoj úmrtnosti a působení migrace na drobné výjimky zůstalo okrajové. Migrace se z pohledu delšího časového období (100 let) ve věkové struktuře projevila významným způsobem pouze jednou, poválečným odsunem Němců a následným dosídlováním obyvatel do vysídlených oblastí. Kvůli zásadním politickým změnám se Česká republika ke konci 90. let 20. století stala imigrační zemí, kdy počty přistěhovalých převládaly nad počty vystěhovalých. Zvýšil se počet cizinců žijících na našem území, ale jejich podíl na celkovém počtu obyvatelstva nebyl tak významný (ČSÚ, 2003).

Vývoj věkové struktury obyvatelstva v krajích ČR za období 1991 až 2012 je znázorněn v následujících grafech. V grafech je zaznamenán vývoj dětské (graf č. 1), produktivní (graf č. 2) a poproduktivní složky (graf č. 3).

Graf č. 1: Podíl dětské složky obyvatelstva v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (k 31.12.)

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991–2003
Demografická ročenka krajů 2003–2012

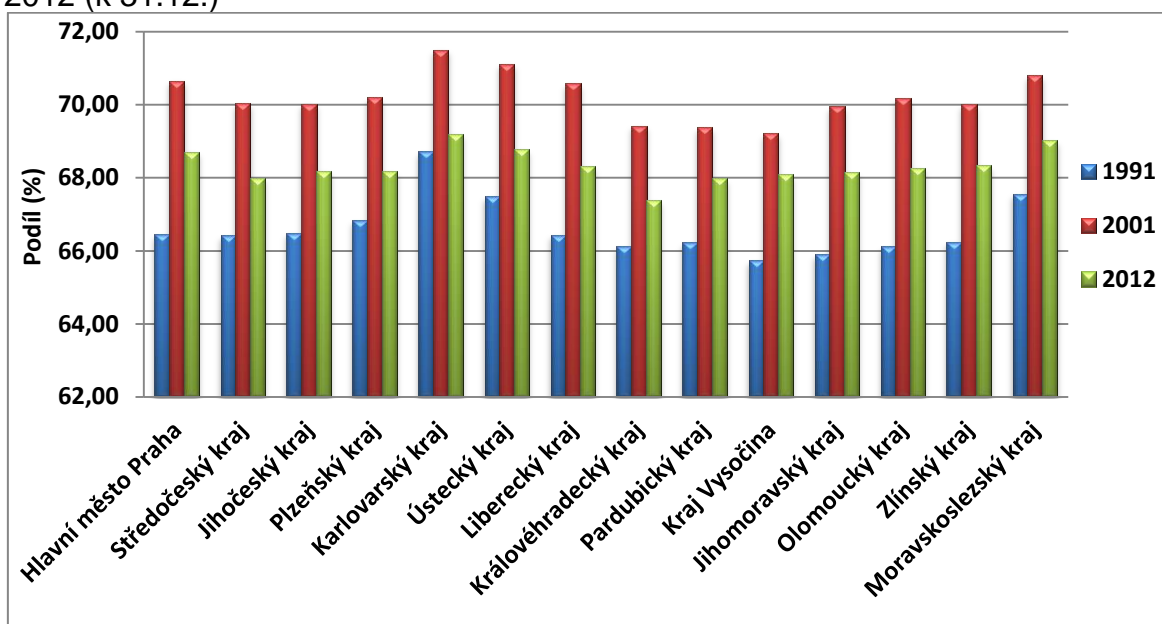
Z grafu č. 1 jasně vyplývá, že ve sledovaných letech došlo téměř ve všech krajích ČR ke snížení podílu dětské složky. V počátečním roce sledování se

hodnoty podílu dětí pohybovaly mezi 18–22 %. Nejnižší zastoupení měl kraj Hlavní město Praha (18,06 %) a největší kraj Vysočina (21,8 %), u ostatních krajů se hodnoty podílů dětské složky pohybovaly v rozmezí 20–21 %.

V roce 2001 všechny kraje ČR zaznamenaly pokles podílu dětské složky. Procenta zastoupení se pohybovala mezi 13–17 %. Nejnižší podíl měl opět kraj Hlavní město Praha (13,2 %), nejvyšší zastoupení bylo znovu v kraji Vysočina (16,9 %). Pokles dětské složky byl ve všech krajích zapříčiněn dle Rabušice (2001) vlivem poklesu porodnosti a plodnosti, který souvisí se společensko-ekonomickými změnami 90. let minulého století a se změnou životního stylu mladých generací.

V roce 2012 došlo k dalšímu poklesu dětské složky, ale ne ve všech krajích ČR. Hlavní město Praha a Středočeský kraj zaznamenaly oproti roku 2001 nárůst podílu dětské složky. Středočeský kraj měl v roce 2012 nejvyšší zastoupení dětí (16,2 %), nejnižší zastoupení připadalo tradičně na kraj Hlavní město Praha (13,6 %). Vysoký podíl dětí je ve Středočeském kraji nejspíše způsoben velkou atraktivitou kraje pro mladé rodiny s dětmi. Podle ČSÚ (2013) se sem lidé stěhují vlivem suburbanizačního procesu z hlavního města, protože zde mají lepší podmínky pro bydlení a dobrou dopravní dostupnost do Prahy.

Graf č. 2: Podíl produktivní složky obyvatelstva v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (k 31.12.)

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991–2003
Demografická ročenka krajů 2003–2012

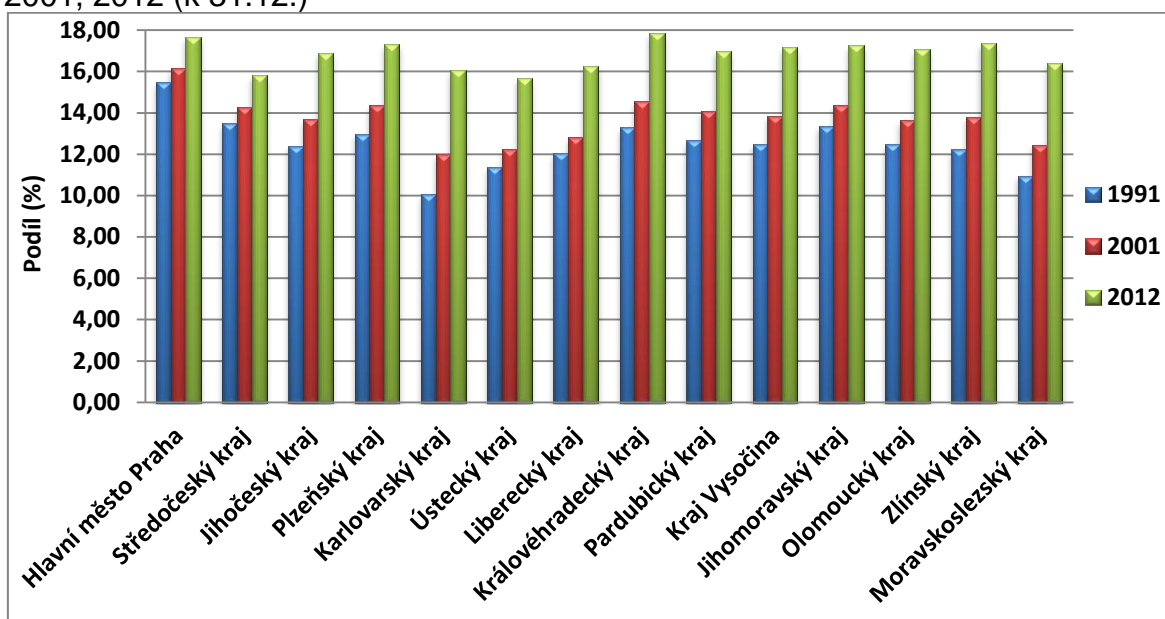
Počty a podíly příslušníků v produktivní složce, v grafu č. 2, prodělaly za uplynulých 21 let výrazné změny. Ve sledovaném období mělo obyvatelstvo ve věku 15-64 let nejnižší zastoupení ve všech krajích v roce 1991. Hodnoty podílu produktivní složky se pohybovaly mezi 65–69 %. Krajem s nejnižším zastoupením v počátečním roce sledování se stala Vysočina (65,72 %), Karlovarský kraj zaznamenal v tomto roce největší podíl produktivní složky (68,72 %). Produktivní složka měla v prvním roce sledování nejnižší hodnoty, neboť se v této složce ještě nacházely početně slabší ročníky narozené v období hospodářské krize ve 30. letech.

V roce 2001 dosáhla produktivní složka nejvyšších hodnot za sledované roky, její hodnoty se pohybovaly v rozmezí 69–71,5 %. V tomto roce vykazoval nejnižší podíl opět kraj Vysočina (69,22 %) a nejvyšší podíl znovu připadl na kraj Karlovarský (71,5 %). Vysoký podíl osob v produktivním věku byl v tomto roce způsoben zastoupením silných poválečných ročníků a silnými populačními ročníky narozenými v 70. letech.

Poslední rok sledování zaznamenal ve všech krajích výrazný pokles produktivní složky oproti roku 2001. Podíly produktivní složky obyvatelstva se v krajích ČR pohybovaly mezi 67–69,2 %. Nejnižší podíl tentokrát připadal na kraj Královéhradecký (67,38 %), nejvyšší hodnoty osob 15-64 let opět dosáhl kraj Karlovarský (69,2 %). V roce 2012 zaznamenaly podíly osob ve sledované složce opět pokles, neboť se začaly silné poválečné ročníky dostávat do důchodového věku.

Podíl počtu obyvatel v poproduktivním věku (65 a více let) znázorněný v grafu č. 3 zaznamenal ve sledovaných letech ve všech krajích výrazný nárůst. V roce 1991 vykazoval hodnoty mezi 10-15 %. Nejnižší hodnoty dosáhl kraj Karlovarský (10 %), nejvyšší zaznamenal kraj Hlavní město Praha (15,5 %). Nižší hodnoty seniorů byly způsobeny nízkými počty příslušníků slabých generací narozených v období 1. sv. války. Navíc v roce 1991 nebyla střední délka života tak vysoká jako dnes, lidé se tedy nedoživali tak vysokého věku.

Graf č. 3: Podíl poproduktivní složky obyvatelstva v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (k 31.12.)

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991–2003
Demografická ročenka krajů 2003–2012

V roce 2001 se hodnoty zastoupení poproduktivní složky pohybovaly mezi 12–16,15 %. Nejnižší zastoupení měl opět Karlovarský kraj (12 %), nejvyšší kraj Hlavní město Praha (16,15 %). V důchodovém věku byly opět nízké počty seniorů narozených v období 1. sv. války a slabé populační generace narozené v období hospodářské krize ve 30. letech.

Poslední rok sledování s sebou přinesl změnu v kraji s nejvyšším a nejnižším zastoupením starých osob. Nejnižší hodnotu starých osob vykazoval Ústecký kraj (15,67 %). Nejvyšší hodnotu Královéhradecký kraj (17,87 %), Praha měla hodnotu seniorů 17,78 %. Vysoké podíly seniorů v krajích jsou způsobeny přechodem silných poválečných ročníků do důchodového věku, což výrazně urychlilo stárnutí populace v krajích ČR.

Shrnutí poznatků o věkové struktuře

Z předchozích grafů vyplývá, že obyvatelstvo v krajích ČR stárne. Za uplynulých 21 let došlo k výraznému poklesu podílu dětské složky a k nárůstu podílu složky poproduktivní. Nejvyšší podíly seniorů se podle ČSÚ (2004) většinou vyskytují v oblastech, kde celkově žije mnoho obyvatel, mezi tyto regiony patří Praha a kraje Moravskoslezský, Jihomoravský a Středočeský. Jak vyplývá z grafu č. 3, největší podíl osob nad 65 let byl v roce 2012 v kraji Královéhradeckém, který

nepatří mezi kraje s vysokým počtem obyvatel. Velký počet seniorů v kraji je způsoben nízkým zastoupením dětské složky (14,3 %) a nejnižším zastoupením složky produktivní (67 %). Středočeský kraj má sice velký počet osob, ale významnou roli u něj hraje migrace. Lidé v produktivním věku se sem stěhují z hlavního města pro dobré podmínky k bydlení a zakládají si zde rodiny. Z tohoto důvodu má kraj vysoký podíl dětí a nízký podíl starých osob.

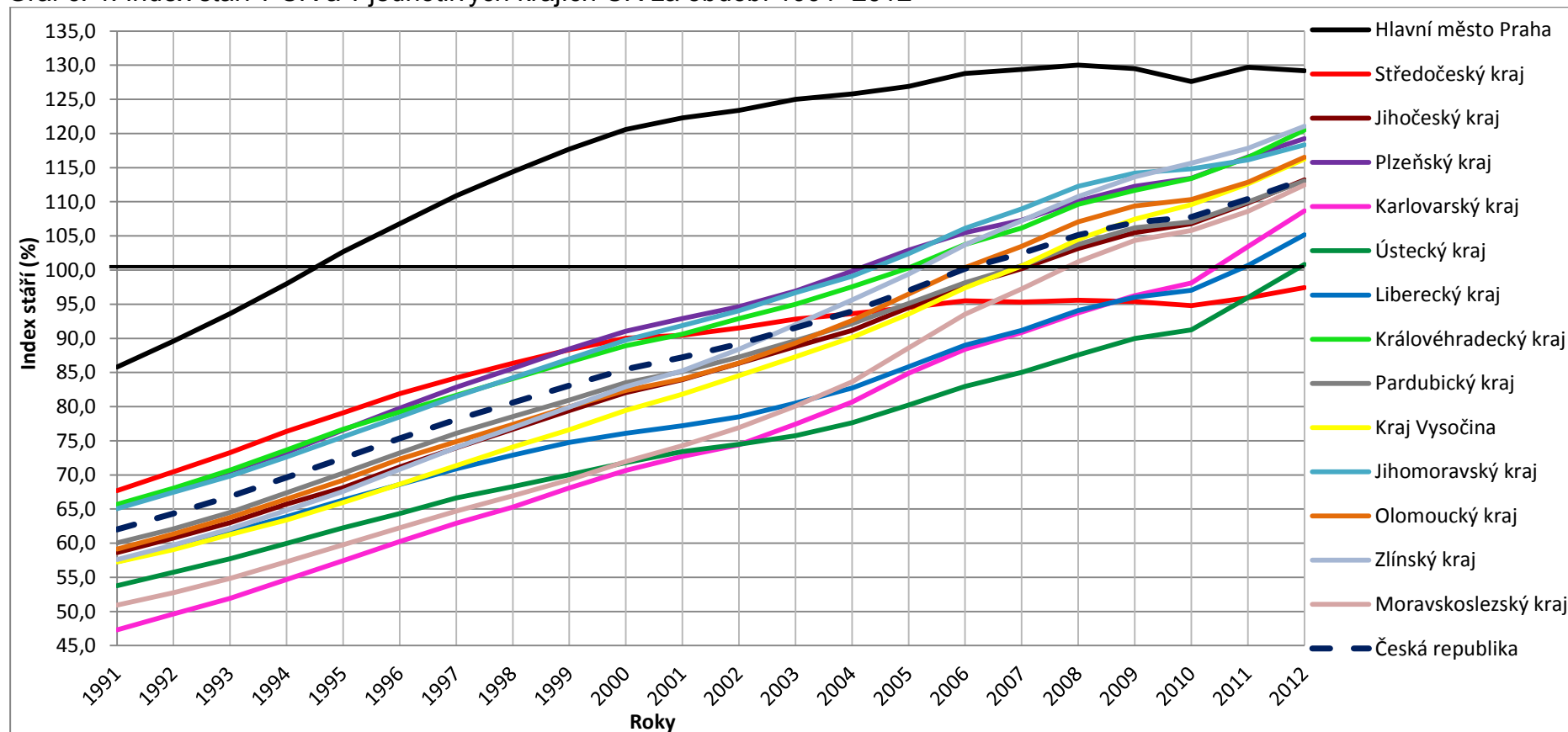
Na úrovni okresů jsou v zastoupení starých osob velké diference. Okresy tvořené velkoměsty mají vyšší podíl seniorů, což je způsobeno i tím, že vedle vysokého podílu starých osob mají zároveň nižší podíl dětské složky (Praha, Plzeň, Brno). Mladší obyvatelstvo a zároveň nižší počty seniorů se vyskytují u většiny pohraničních oblastí. Je to způsobeno poválečným odsunem Němců a následným dosídlováním, nově přistěhované obyvatelstvo mělo vysoký podíl mladých lidí a dětí. Tyto regionální rozdíly jsou ve věkové struktuře patrné i po několika desetiletích (ČSÚ, 2004).

V Praze má na věkovou strukturu populace podle Šigutové (2014) vliv především migrace, lidé v produktivním věku se sem stěhují hlavně z pracovních důvodů.

5.2 Analýza stárnutí obyvatelstva v krajích ČR

5.2.1 Index stáří v krajích ČR

Graf č. 4: Index stáří v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991–2012

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991–2003
Demografická ročenka krajů 2003–2012

V grafu č. 4 je vyznačena hranice 100 %. V krajích nad vyznačenou hranicí se vyskytuje nižší podíl dětí než osob ve věku nad 65 let. Kraj Hlavní město Praha hranici 100 % překonal již v roce 1995. Následně byla překročena až v roce 2005 krajem Plzeňským. Od tohoto roku hranici začaly přesahovat i další kraje. Kraj Ústecký překonal hranici až v roce 2012, ale přesáhl ji jen nepatrně (100,8 %). Jediný kraj, který ani za jeden rok sledovaného období hranici nepřekonal, je kraj Středočeský. Důvodem je vysoký podíl dětí a zároveň nízký podíl seniorů v kraji.

Index stáří zaznamenal ve všech krajích ČR ve sledovaném období výrazný nárůst. Všechny kraje kromě Středočeského mají větší podíl seniorů než podíl dětí. Kraj Hlavní město Praha má svými hodnotami indexu stáří zcela odlišný vývoj od ostatních krajů i od vývoje indexu stáří v celé České republice. Nejvyšší hodnoty 130 % dosáhl index stáří v roce 2008, od tohoto roku mírně poklesl, což souvisí s nárůstem porodnosti v posledních letech. Dalšími kraji s vysokými hodnotami indexu stáří se staly v 2012 Zlínský (121,1 %) a kraj Královéhradecký (120,5 %). Kraje s nejnižšími hodnotami indexu stáří byly v roce 2012 Ústecký kraj (100,8 %) a kraj Středočeský (97,4 %). Ostatní kraje vykazovaly hodnoty mezi 105–119 %.

Shrnutí poznatků o indexu stáří v krajích ČR

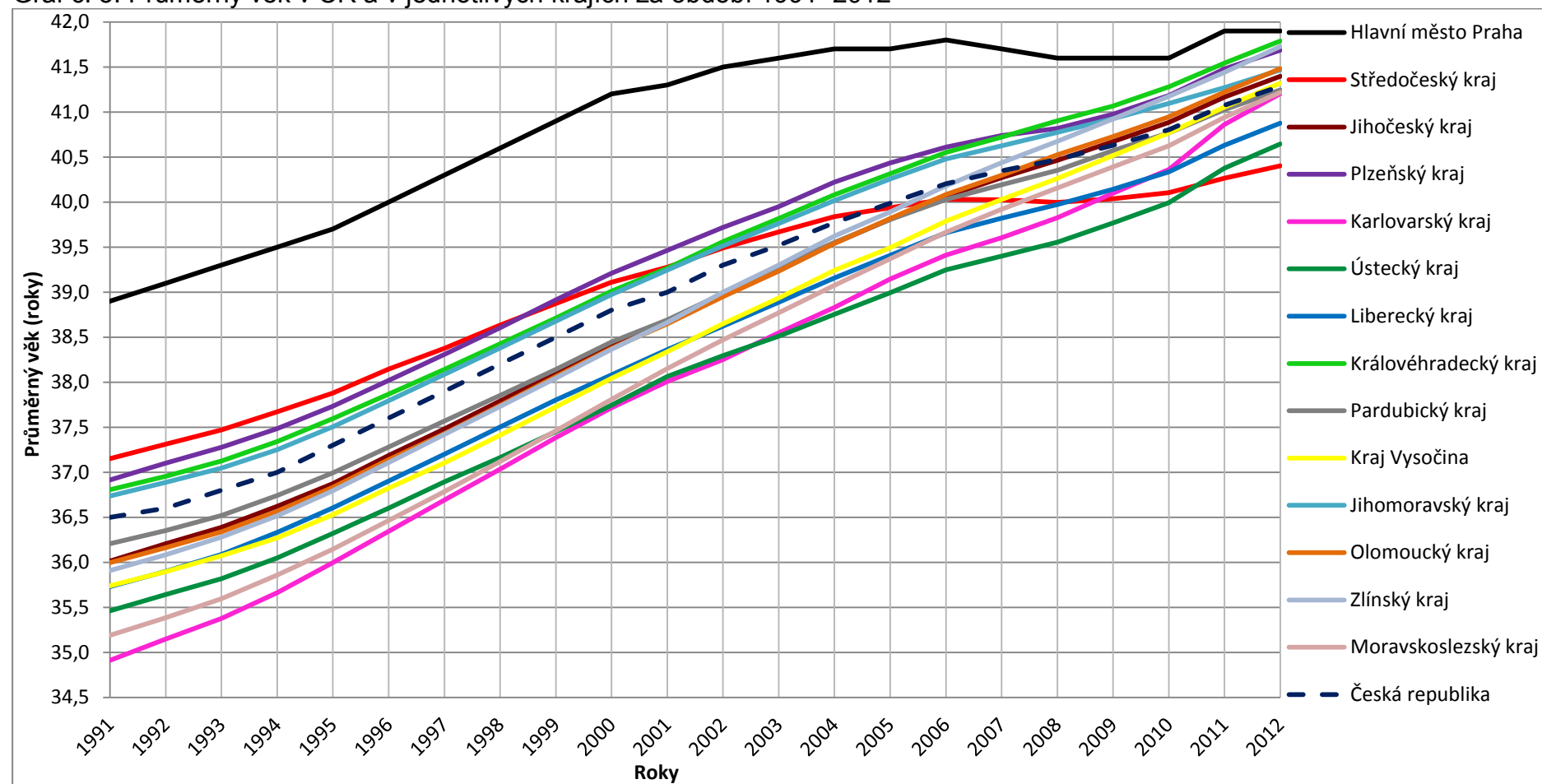
Index stáří ve Středočeském kraji ani v jednom roce sledování nepřekonal hodnotu 100 %, kterou Siegel (2004) považuje za hranici pro označení populace jako stárnoucí. Středočeský kraj měl v roce 2012 podíl dětské složky (16,2 %) vyšší než byl celorepublikový průměr (14,8 %) a zároveň nízké zastoupení složky poproduktivní (15,8 %), celorepublikový průměr byl přitom 16,8 %. Z tohoto důvodu kraj Středočeský vykazoval nízké hodnoty indexu stáří. Druhým krajem s nízkými hodnotami ukazatele se stal Ústecký kraj. Ústecký kraj měl v roce 2012 zastoupení starých osob (15,6 %) jen nepatrně početnější než zastoupení dětí (15,5 %), proto byla jeho hodnota indexu stáří jen lehce nad 100 %. Podle ČSÚ (2013) stárne obyvatelstvo v Moravskoslezském kraji pozvolna, což je vedle přirozeného úbytku obyvatel způsobeno také nepřetržitým poklesem obyvatelstva migrací, která trvá od roku 1993. Praha svými hodnotami indexu stáří trvale

překračuje průměr ČR, který v roce 2012 činil 113,3 %, důvodem je vysoký podíl seniorů (17,65 %).

Na základě zjištěných faktů lze dokladovat, že obyvatelstvo v jednotlivých krajích ČR stárne. Nejvíce se stárnutí projevuje v kraji Hlavní město Praha, a v kraji Zlínském, Jihomoravském, Plzeňském a Královéhradeckém. V ostatních krajích stárne obyvatelstvo výrazně pomaleji. Podle Němečkové a Štyglarové (2014) je v souvislosti s populačním stárnutím do budoucna ohrožena perspektiva obnovy generací.

5.2.2 Průměrný věk obyvatelstva v krajích ČR

Graf č. 5: Průměrný věk v ČR a v jednotlivých krajích za období 1991–2012

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991–2003
Demografická ročenka krajů 2003–2012

Dle grafu č. 5 se průměrný věk v období 1991–2012 ve všech krajích ČR každoročně zvyšoval. Nejnižší průměrný věk zaznamenal v roce 2012 kraj Středočeský (40,4 let), kraj Ústecký (40,6 let) a kraj Liberecký (40,9 let). Nejvyšší průměrný věk mělo v roce 2012 obyvatelstvo v Praze (41,9 let) a svými hodnotami opět jednoznačně vybočuje od údajů za ostatní kraje i ve vývoji celé České republiky. Obyvatelé v Královéhradeckém kraji měli v roce 2012 průměrný věk 41,8 let, v Plzeňském a Zlínském kraji byl průměrný věk 41,7 let. Hodnoty průměrného věku se u ostatních krajů pohybovaly mezi 41,2–41,5 let.

Shrnutí poznatků o průměrném věku v krajích ČR

Pokud je v populaci průměrný věk dlouhodobě nad 30 let, považuje ji Siegel (2004) za stárnoucí. Z grafu č. 5 jasně vyplývá, že všechny kraje ve sledovaném období tuto hranici překročily.

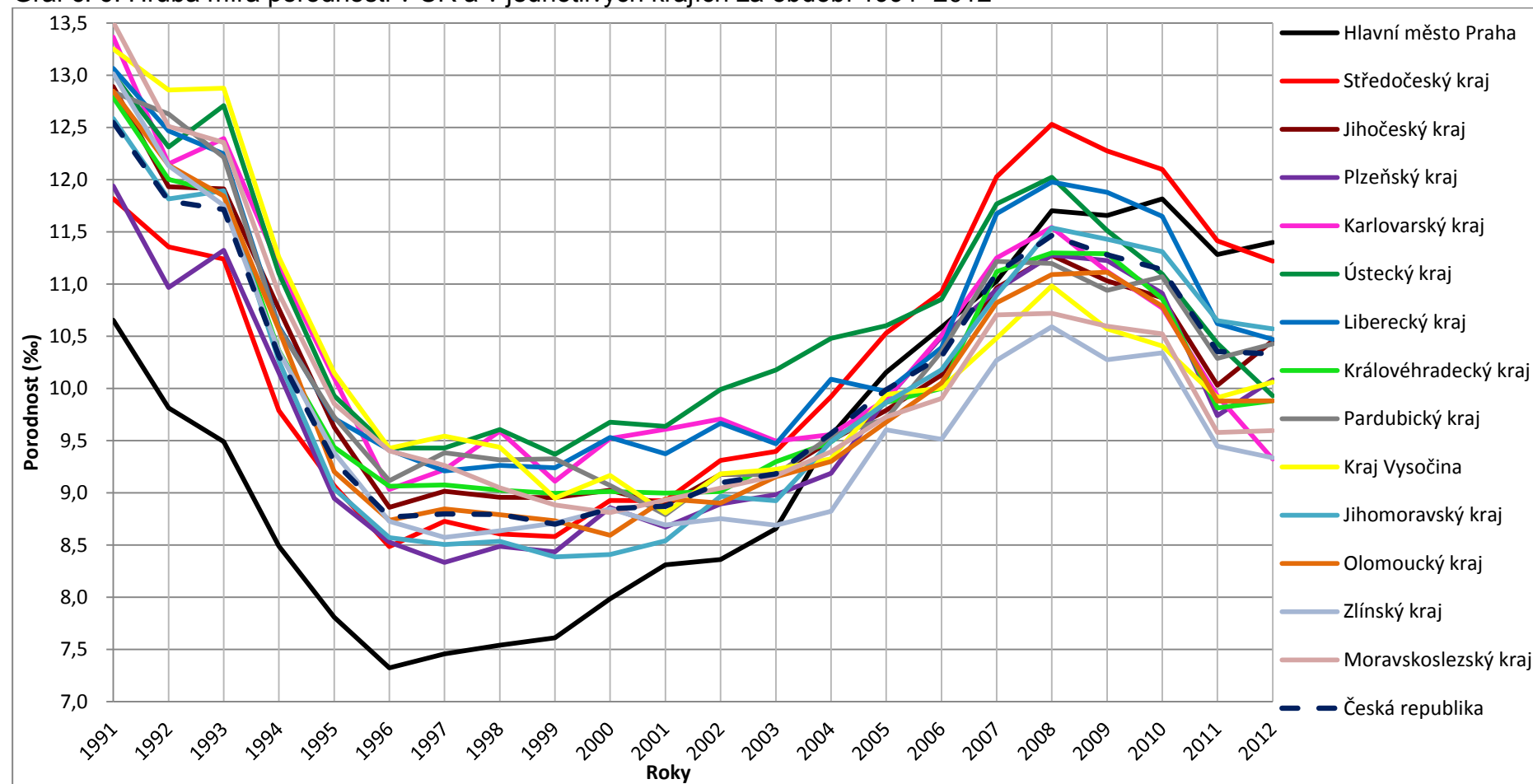
Za uplynulé období se ukazatel průměrného věku každoročně zvýšil cca o 0,22 roku. Jedná se o trvalý a relativně rovnoměrný proces, vyjma kraje Středočeského a Prahy, tyto kraje měly odlišný vývoj než ostatní kraje.

Nejvyšší hodnoty dosáhl kraj Hlavní město Praha v posledním roce sledování 41,9 let, celorepublikový průměr byl v tomto roce 41,3 let. Praha má trvale nejvyšší průměrný věk, protože má zároveň velmi vysoké procentuální zastoupení starých osob a nízké zastoupení dětí, které je dáno vystěhováním rodin s dětmi do zázemí metropole. Do hlavního města se stěhují hlavně lidé v produktivním věku z důvodu pracovních příležitostí, které Praha nabízí. Královéhradecký kraj měl v roce 2012 hodnotu průměrného věku 41,8 let, což také přesahuje průměr celé ČR. Vysoké hodnoty průměrného věku jsou v tomto kraji způsobeny nejvyšším podílem starých osob ze všech krajů ČR. Kraj Ústecký měl v posledním roce sledování druhou nejnižší zaznamenanou hodnotu průměrného věku (40,6 let), což je způsobeno vysokou mírou úmrtnosti a také se zde podle Šigutové (2014) nachází, vlivem koncentrace produktivní složky populace do oblasti těžkého průmyslu, mladé obyvatelstvo. Středočeský kraj měl v roce 2012 nejnižší hodnotu průměrného věku (40,4 let), protože má nízké zastoupení poproduktivní složky a zároveň vysoký podíl složky dětské. Vysoký podíl dětské složky je způsoben migrací z hlavního města do Středočeského kraje. Stěhují se sem lidé v produktivním věku a zakládají si zde rodiny.

Ze zjištěných údajů o průměrném věku se opět potvrzuje, že obyvatelstvo ve všech krajích ČR stárne. V kraji Hlavní město Praha, Královéhradeckém a Plzeňském se stárnutí projevuje nejvíce, tyto kraje zaznamenaly ve sledovaném období nejvyšší průměrný věk.

5.2.3 Hrubá míra porodnosti v krajích ČR

Graf č. 6: Hrubá míra porodnosti v ČR a v jednotlivých krajích za období 1991–2012

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991–2003
Demografická ročenka krajů 2003–2012

V grafu č. 6 je znázorněn vývoj hrubé míry porodnosti za uplynulých 21 let. Hodnoty porodnosti se v krajích ČR v období 1991–2012 pohybovaly mezi 7,3–13,5 ‰. Nejnižší hodnoty dosáhl kraj Hlavní město Praha 7,3 ‰ v roce 1996. Nejvyšší hodnotu měl Moravskoslezský kraj v prvním roce sledování 13,5 ‰. V roce 1991 dosáhl ukazatel hrubé míry porodnosti ve všech krajích kromě Prahy nejvyšších hodnot ve sledovaném období. Od roku 1993 do roku 1996 porodnost ve všech krajích prudce poklesla. Po roce 2000 do roku 2008 se v krajích ČR začala porodnost výrazně zvyšovat, důvodem byl přechod silných populačních ročníků žen ze 70. let do reprodukčního věku. Následně od roku 2008 začala porodnost opět klesat. V posledním roce sledování měl nejnižší míru porodnosti (jen 9,3 ‰) kraj Karlovarský a kraj Zlínský. Nejvyšší porodnosti v roce 2012 dosáhl kraj Hlavní město Praha 11,4 ‰, kraj Středočeský vykazoval hodnotu 11,2 ‰.

Shrnutí poznatků o hrubé míře porodnosti v krajích ČR

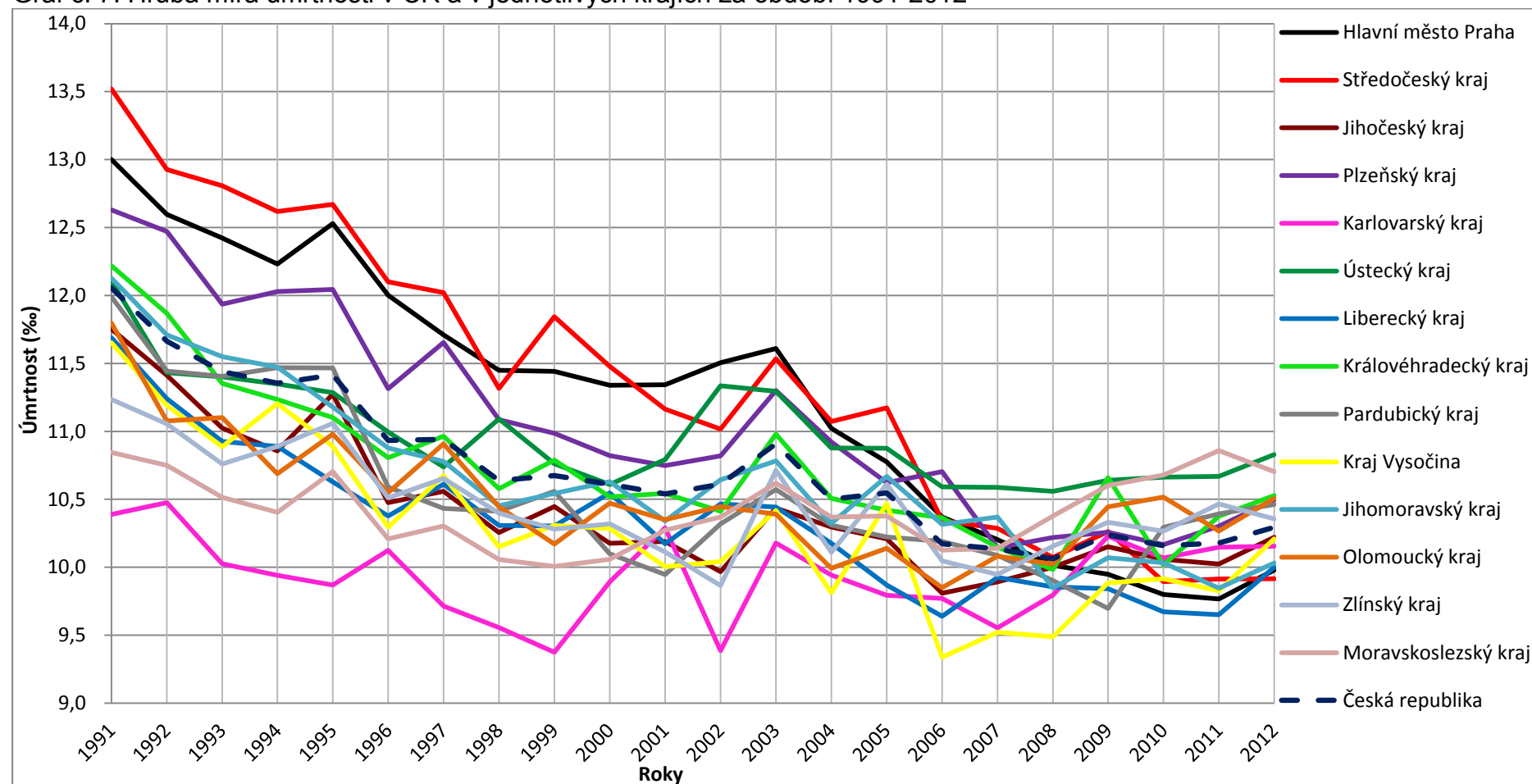
Ve sledovaném období se vliv trendu ve snižování porodnosti projevil ve všech krajích ČR. Důvodem je podle Rabušice (2001) změna populačního chování po roce 1989 a odkládání rodičovství do pozdějšího věku, s čímž souvisí pokles porodnosti v 90. letech minulého století. Podle Šigutové (2014) nízká porodnost zapříčinila zářez ze spodu věkové pyramidy a tento fakt bude do budoucna znamenat snížení počtu osob v produktivním věku.

Kraj Hlavní město Praha dosáhl nejvyšší hodnoty hrubé míry porodnosti (11,4 ‰) v roce 2012 a přesáhl přitom průměr ČR 10,3 ‰, což může být zapříčiněno podle Němečkové a Štyglerové (2013) odkládáním mateřství do stále vyššího věku v důsledku pracovní kariéry a také dovršováním reprodukčního věku u silných ročníků žen ze 70. let.

Z grafu je patrné, že celorepublikový průměr překročil v roce 2012 i kraj Středočeský (11,2 ‰), Jihomoravský (10,6 ‰), Jihočeský a Liberecký (10,5 ‰) a kraj Pardubický (10,4 ‰). Ostatní kraje zůstaly pod průměrem ČR. Po roce 2000 je ve všech krajích patrné zvýšení porodnosti, což bylo zapříčiněno již zmíněným přechodem silných ročníků žen ze 70. let do reprodukčního věku. Do budoucna se předpokládá s dalším snižováním úrovně porodnosti v krajích ČR (viz kapitola budoucího vývoje stárnutí).

5.2.4 Hrubá míra úmrtnosti v krajích ČR

Graf č. 7: Hrubá míra úmrtnosti v ČR a v jednotlivých krajích za období 1991-2012

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991–2003
Demografická ročenka krajů 2003–2012

Ukazatel hrubé míry úmrtnosti znázorněný v grafu č. 7 zaznamenal ve sledovaném období pokles ve všech krajích ČR. Ukazatel hrubé míry úmrtnosti se v letech 1991–2012 pohyboval mezi 9,3–13,5 ‰. Nejnižší hodnoty dosáhl kraj Vysočina v roce 2006 (9,3 ‰), nejvyšší hodnotu zaznamenal kraj Středočeský v prvním roce sledování (13,5 ‰). V roce 2012 se pohybovaly hodnoty míry úmrtnosti mezi 9,9–10,8 ‰. Nejnižší hodnota byla v posledním roce sledování ve Středočeském kraji (9,9 ‰), Jihomoravském a Libereckém kraji (10 ‰). Nejvyšší úmrtnost se v roce 2012 nacházela v Ústeckém (10,8 ‰) a Moravskoslezském kraji (10,7 ‰). Ostatní kraje měly hodnoty mezi 10,2–10,5 ‰.

Shrnutí poznatků o hrubé míře úmrtnosti v krajích ČR

Věková skladba zemřelých je nejvíce zastoupena osobami starších ročníků. V roce 2012 bylo mezi zemřelými v celé ČR 44,2 % osob ve věku nad 80 let (Populační vývoj v krajích, ČSÚ, 2013).

Hlavní tendence vývoje úmrtnosti ve sledovaném období představovala její pokles a snižování rozdílu mezi jednotlivými kraji. Hodnoty míry úmrtnosti byly na začátku sledovaného období velice rozptýlené, zatímco na konci sledovaného období se nacházely v rozmezí 2 ‰.

Nejvyšší úmrtnost byla v posledním roce sledování v Ústeckém kraji (10,8 ‰), celorepublikový průměr činil 10,3 ‰. V letech 2011 a 2012 zemřelo v Ústeckém kraji víc lidí, než kolik se jich narodilo. Mezi hlavní příčiny úmrtí patří dlouhodobě nemoci oběhové soustavy a novotvary (většinou novotvary zhoubné). V Ústeckém kraji je také velmi vysoká potratovost. Hrubá míra potratovosti byla v roce 2012 v tomto kraji 4,6 ‰, v celé ČR přitom byla 3,6 ‰ (Charakteristika Ústeckého kraje ČSÚ, 2013). Druhým krajem s vysokou mírou úmrtnosti byl Moravskoslezský kraj (10,7 ‰), který také překračuje průměr celé ČR. Vysoká míra úmrtnosti v obou krajích může částečně souviset s horšími životními podmínkami pánevních oblastí. Nad průměrem míry úmrtnosti se nacházely i kraj Olomoucký (10,5 ‰), Královéhradecký (10,5 ‰) a Zlínský kraj (10,4 ‰). Ostatní kraje se v roce 2012 nacházely pod průměrem ČR. Nejnižší úmrtnost měl v roce 2012 Středočeský kraj 9,3 ‰. Kraje Jihomoravský a Liberecký vykazovaly míru úmrtnosti jen 10 ‰. Vyšší počet zemřelých zaznamenaný od roku 2011 je podle

Němečkové a Štyglerové (2013) pouze odrazem změn ve věkovém složení ve směru růstu počtu osob ve věku vysoké úrovně úmrtnosti.

Dle zjištěných faktů o míře úmrtnosti lze konstatovat, že ve všech krajích došlo ke zlepšení úmrtnostních poměrů, jelikož se ve všech krajích za uplynulých 21 let míra úmrtnosti snížila. Důvodem jsou podle Haškovcové (2010) lepší zdravotnické služby, dostupnost a kvalita lékařské péče, rozvoj medicíny, lepší systém sociálního zabezpečení a lepší ekonomická situace.

5.3 Nastínění možného budoucího vývoje stárnutí v krajích ČR

Pomocí populačních projekcí se dá odhadovat, jak bude vypadat různě vzdálená demografická budoucnost určité populace. Výsledky projekce vždy závisí na formulaci vstupních podkladů o budoucím vývoji porodnosti, úmrtnosti a migrace (Rabušic, 1995).

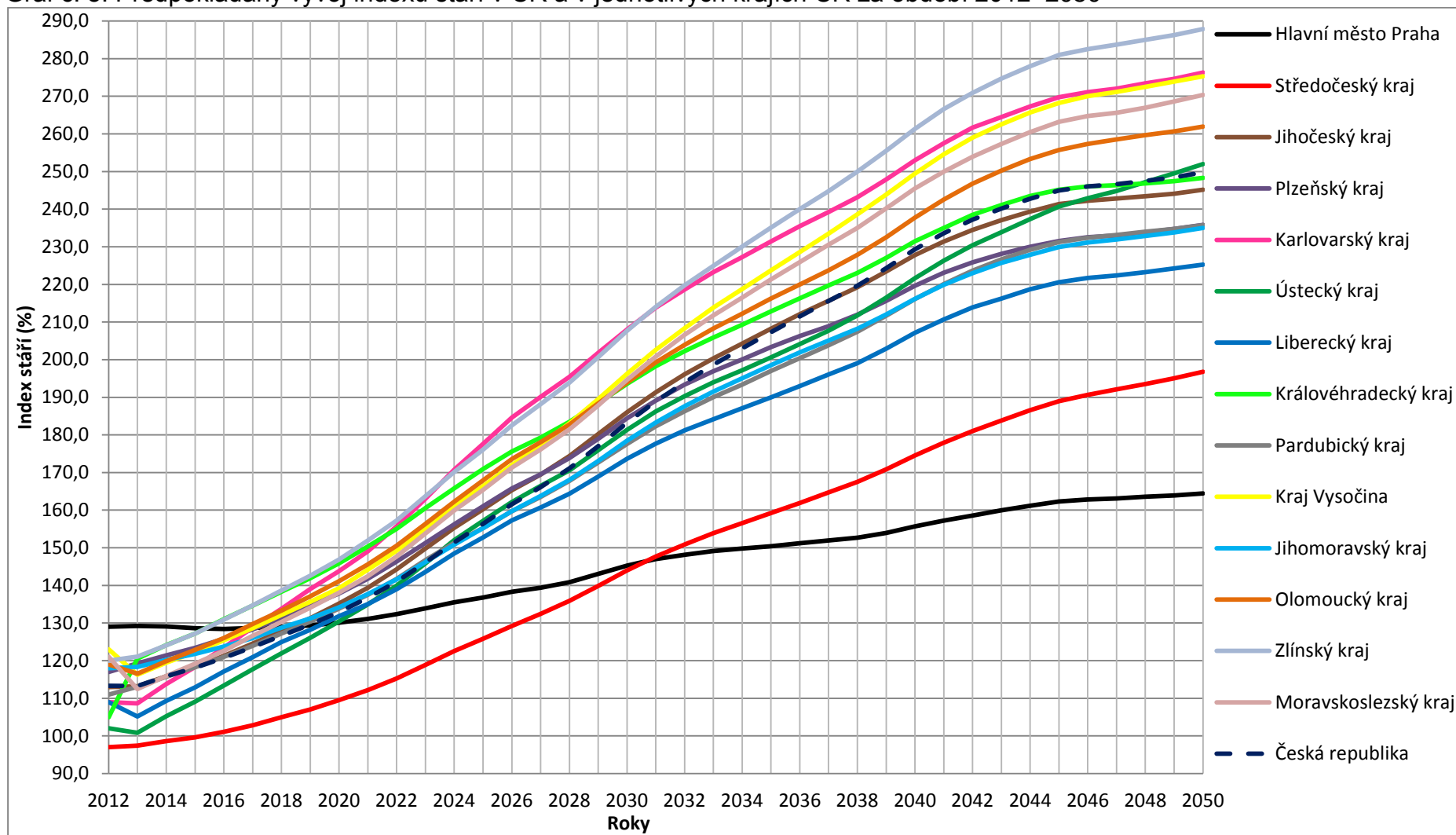
Český statistický úřad vydal několik populačních prognóz. Zabýval se budoucím vývojem obyvatelstva do roku 2050, do roku 2065 a do roku 2100. Budoucí vývoj stárnutí je v práci zpracován podle populační prognózy do roku 2050, protože tato prognóza jako jediná poskytuje údaje za jednotlivé kraje. Tento budoucí odhad populačního vývoje obyvatelstva v krajích ČR byl vydán v roce 2014, a proto by měl nabízet co možná nejpřesnější údaje o budoucím vývoji obyvatelstva. Bere v potaz aktuální demografické trendy, jakými obyvatelstvo ČR nyní prochází. Tato projekce byla zpracována v jedné variantě (obvykle se zpracovávají tři: nízká, střední a vysoká).

Výše zmíněné populační prognózy se ve svých výsledcích liší, neboť byly zpracovány v různých letech a tedy předpoklad demografického vývoje byl částečně jiný, než je dnes. Navíc v projekcích dříve zpracovaných nebyl zohledněn vliv migrace, který je pro budoucí vývoj velmi významný.

V následujících grafech je znázorněn předpokládaný budoucí vývoj indexu stárí, průměrného věku, hrubé míry porodnosti a hrubé míry úmrtnosti v krajích ČR. Údaje o budoucím vývoji jsou s uvažováním vlivu migrace, ale nutno dodat, že je do budoucna velmi těžké odhadovat, jak velký bude mít migrace vliv na

obyvatelstvo ČR. Podle ČSÚ (2014) není projekce do budoucna schopna předvídat náhlé působení vnějších vlivů, hluboké ekonomické krize, výrazné změny v systému sociálních opatření, epidemie nemocí či živelné pohromy, atd.

Graf č. 8: Předpokládaný vývoj indexu stáří v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012–2050

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2014)

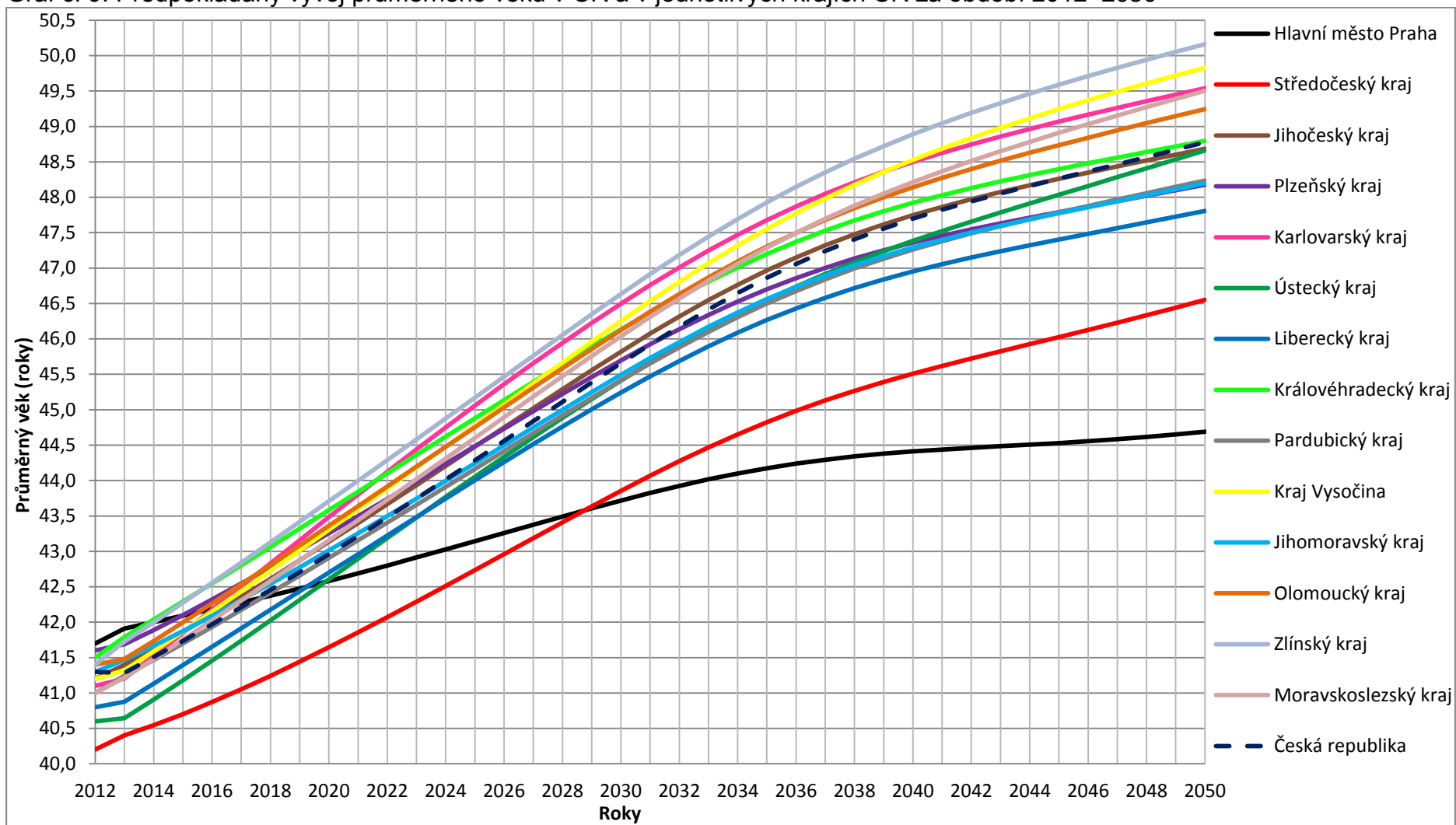
V grafu č. 8 znázorňujícím předpokládaný budoucí vývoj ukazatele indexu stáří není vyznačena hranice 100 % jako u předchozího grafu vývoje indexu stáří, neboť by to v tomto případě bylo zbytečné. Všechny kraje už od počátečního roku sledování hranici překračují, vyjma kraje Středočeského, který by ji měl dosáhnout v roce 2016.

Dle grafu č. 8 se bude ukazatel indexu stáří zřejmě ve všech krajích ČR do roku 2050 velmi zvyšovat. Nejvyšších hodnot bude pravděpodobně dosaženo v posledním roce sledování. V roce 2012 vykazoval ukazatel hodnoty mezi 97,4–129,2 %. V roce 2030 by měly jeho hodnoty dosáhnout 144,0–208,0 % a v posledním roce sledování už by se měly jeho hodnoty pohybovat v rozmezí 164,5–287,8 %. Tyto velmi vysoké hodnoty ukazatele, které jsou předpokládány v krajích ČR, budou v budoucnu znamenat velmi vysoké náklady na sociální a zdravotní zabezpečení starých osob v populaci.

V Praze a ve Středočeském kraji je očekáván odlišný vývoj indexu stáří než za celou ČR. V prvním roce sledování měla Praha nejvyšší hodnotu indexu stáří (129,2 %) a v roce 2050 se předpokládá, že bude mít naopak nejnižší hodnotu (164,5 %). Tento jev by měl být podle Němečkové a Štyglerové (2014) zapříčiněn kladným přirozeným přírůstkem po celou dobu projekce, který se do hlavního města a Středočeského kraje vrátí po letech populačního úbytku v roce 2006, avšak v kraji Středočeském se kladný přírůstek předpokládá pouze do roku 2019. Kraj Středočeský vykazoval v prvním roce sledování nejnižší hodnotu indexu stáří (97,4 %), v posledním roce sledování dosáhne zřejmě hodnoty (196,8 %). U ostatních krajů bude nárůst indexu stáří vysoký a v posledním roce sledování přesáhne hranici 200 %, což znamená, že v těchto krajích bude na 100 dětí více než 200 starých osob.

Nižší hodnoty indexu stáří tedy budou zřejmě do budoucna v Praze a Středočeském kraji způsobeny vysokou mírou porodnosti, která se u nich očekává. Tudíž v budoucnu by měly mít tyto dva kraje nejvyšší zastoupení dětské složky ze všech ostatních krajů.

Graf č. 9: Předpokládaný vývoj průměrného věku v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012–2050

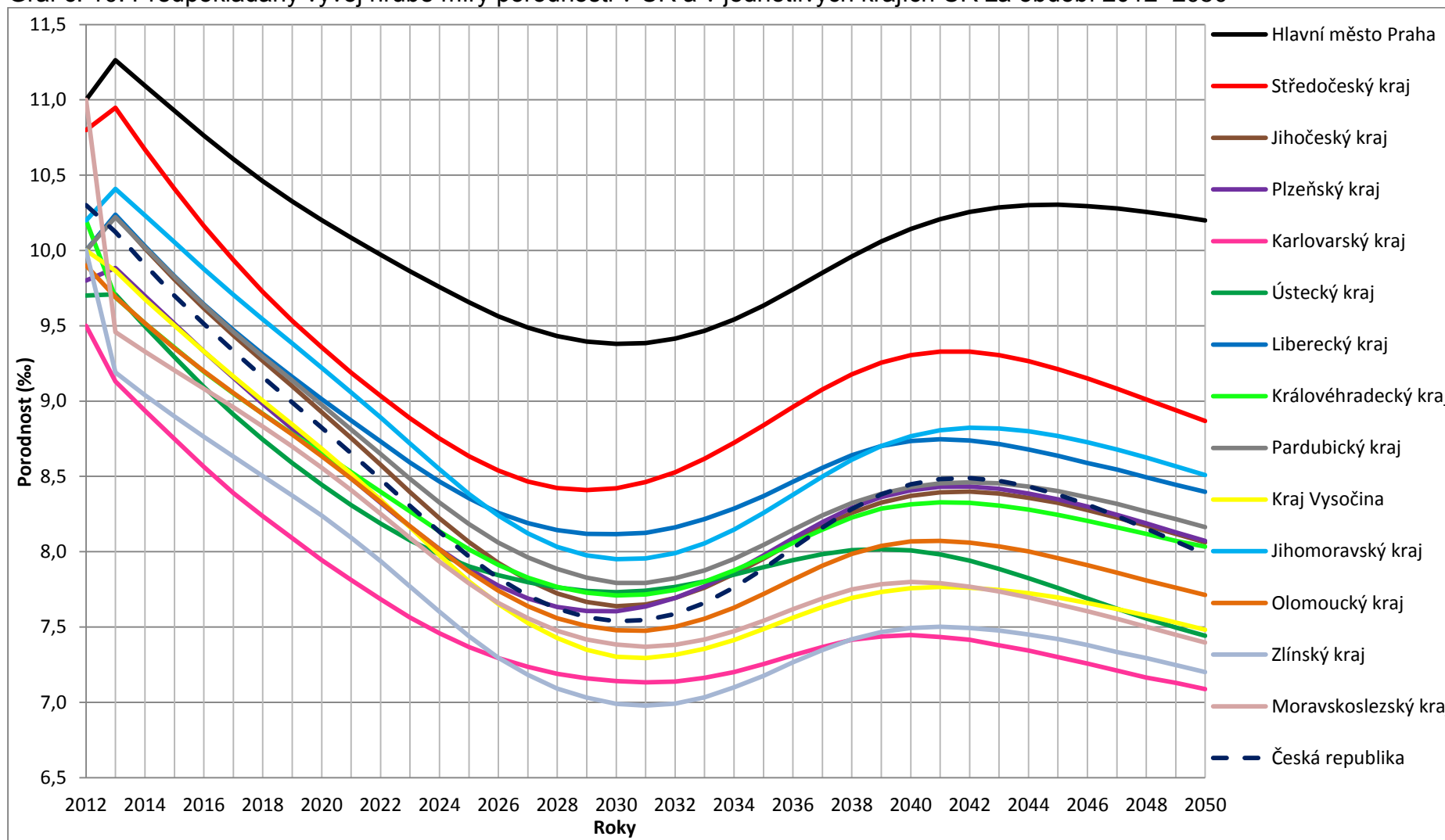
Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2014)

Ukazatel průměrného věku v grafu č. 9 zřejmě zaznamená ve sledovaném období výrazný nárůst ve všech krajích ČR. Nejvyšších hodnot by měl dosáhnout v posledním roce sledování. V roce 2012 se hodnoty ukazatele pohybovaly od 40,4 do 41,9 let, v roce 2030 by měly být mezi 43,7–46,6 let a v roce 2050 se předpokládá, že už budou mezi 44,7–50,2 let.

V Praze a ve Středočeském kraji se předpokládá podobný vývoj průměrného věku jako u vývoje indexu stáří. Bude se tedy lišit od vývoje za celou ČR. Ostatní kraje by měly mít shodný vývoj ukazatele, jaký je očekáván u vývoje celorepublikového. V roce 2012 měla Praha nejvyšší hodnoty průměrného věku (41,9 let), v roce 2050 by měl mít sledovaný ukazatel nejnižší hodnotu ze všech krajů (44,7 let). Průměrný věk by měl být v Praze nejnižší ze všech krajů ČR, protože je v Praze předpokládána vysoká porodnost, tudíž by měla mít do budoucna nejvyšší podíl dětské složky, který by měl být zapříčiněn předpokládanou vysokou migrací a porodností migrantů. Kraj Středočeský měl v prvním roce sledování nejnižší hodnotu 40,4 let, v roce 2050 bude hodnota průměrného věku zřejmě 46,6 let. U ostatních krajů se v roce 2050 předpokládají hodnoty průměrného věku od 47,8 let a výše.

V krajích vyjma Prahy a Středočeského by měl průměrný věk narůstat, vzhledem ke snižujícím se podílům dětské složky. V těchto krajích se totiž do budoucna předpokládá velmi nízká porodnost. Ve Středočeském kraji a v Praze je očekáván podle Němečkové a Štyglerové (2014) nízký podíl starších osob, spolu s nadprůměrnými podíly osob v produktivním věku a dětí, tento vývoj by měl být zapříčiněn očekávanými nemalými zisky osob migrací. Z tohoto důvodu se bude pravděpodobně v budoucnu v těchto dvou krajích vyskytovat nižší průměrný věk než u ostatních krajů.

Graf č. 10: Předpokládaný vývoj hrubé míry porodnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012–2050

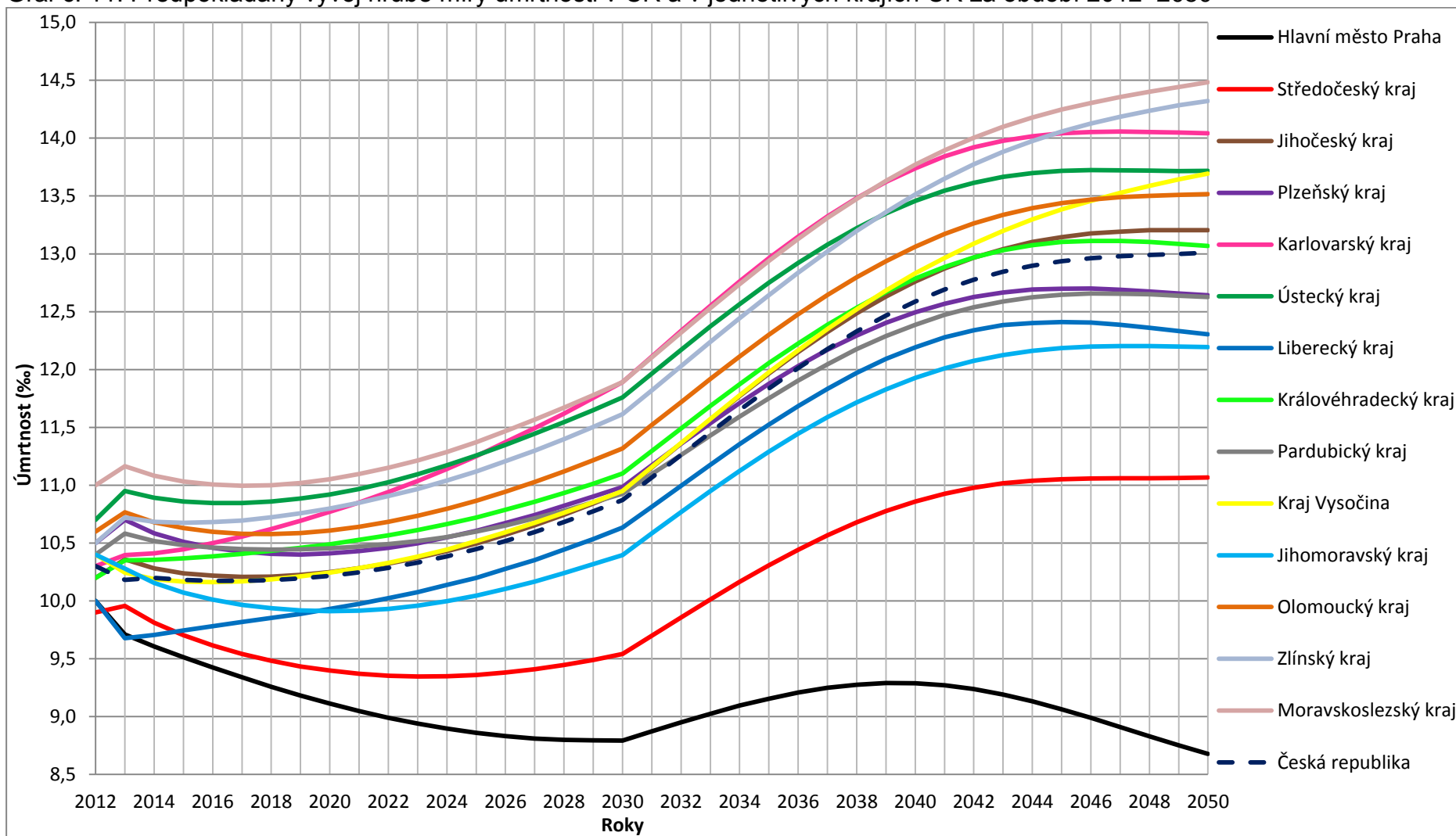

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2014)

Vývoj hrubé míry porodnosti by měl mít v krajích ČR do roku 2050 podle grafu č. 10 kolísavý charakter a její vývoj by měl být ve všech krajích podobný s vývojem za celou ČR. Od počátečního roku sledování se předpokládá, že bude ukazatel klesat ve všech krajích až do roku 2031. Tento pokles bude v krajích ČR nejspíše zapříčiněn přechodem slabých populačních ročníků narozených v 90. letech do reprodukčního věku. Po roce 2031 by měl následovat prudký nárůst míry porodnosti přetrvávající do roku 2041. Bude zřejmě způsoben populačně silnými ročníky narozenými v prvním desetiletí toho století, které dospějí do věku, kdy budou rodit děti. Poté by měla porodnost až do konce sledovaného období znovu klesat. Pokles bude zapříčiněn odrozením silných populačních ročníků po roce 2000 a nástupem opět populačně slabých ročníků. V posledním roce sledování jsou ve všech krajích předpokládány nižší hodnoty hrubé míry porodnosti (7,1–10,2 ‰), než byly v roce počátečním (9,3–11,4 ‰). Tento předpokládaný vývoj porodnosti znamená, že by se měly opět projevovat vzájemné vlivy dlouhodobého specifického demografického vývoje porodnosti.

Zásluhou rychlého růstu počtu žen v reprodukčním věku bude porodnost v Praze stoupat. Důvodem bude vysoký očekávaný migrační zisk osob v tomto věku (Němečkové a Štyglerové, 2014).

Graf č. 11: Předpokládaný vývoj hrubé míry úmrtnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012–2050

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2014)

Z grafu č. 11 lze pozorovat, že ve sledovaném období zřejmě dojde ve všech krajích kromě Prahy ke zvýšení míry úmrtnosti. Tento fakt bude způsoben vysokými podíly seniorů, kteří budou ve věku nejvyšších rizik úmrtí. V roce 2012 se hodnoty míry úmrtnosti pohybovaly mezi 9,9–10,8 ‰, v roce 2030 se předpokládá, že budou v rozmezí 8,8–11,9 ‰. Výrazný nárůst míry úmrtnosti po roce 2030 bude způsoben přesunem silných poválečných ročníků do věku vysoké úmrtnosti. Nejvyšší úmrtnost bude zřejmě v roce 2050 v kraji Moravskoslezském (14,5 ‰), Zlínském (14,3 ‰) a Karlovarském (14 ‰). Nejnižší úmrtnosti by měla být v kraji Středočeském (11,1 ‰) a v Praze by měla hodnota míry úmrtnosti dosáhnout pouze 8,7 ‰. Ostatní kraje budou vykazovat hodnoty míry úmrtnosti mezi 12,2–13,7 ‰.

Hrubá míra úmrtnosti měla v roce 2012 hodnoty v krajích v rozmezí do 2 ‰. V roce 2050 je předpokládán vysoký rozptyl hodnot ukazatele v krajích, tento fakt bude způsoben věkovou strukturou obyvatelstva v příslušných krajích. Další vlivy by se projeví výlučně při zkoumání nižších územních celků (okresů).

Závěrečné shrnutí o budoucím vývoji demografického stárnutí

Index stáří by měl v roce 2050 v krajích ČR dosahovat hodnot mezi 164,5–287,8 %, v roce 2012 se hodnoty pohybovaly mezi 97,4–129,2 %. Ukazatel v Praze by měl v roce 2050 vykazovat nejnižší hodnoty, naopak nejvyšších hodnot bude zřejmě dosaženo v kraji Zlínském.

Ukazatel průměrného věku se pravděpodobně výrazně zvýší ve všech krajích, důvodem bude přechod silných ročníků ze 70. let minulého století do důchodového věku. Ve Zlínském kraji by měl být nejvyšší průměrný věk v posledním roce sledování a měl by zaznamenat nárůst oproti roku 2012 o 8,5 roku. V kraji Hlavní město Praha se předpokládá, že populace dosáhne nejnižšího průměrného věku ze všech krajů. Jeho nárůst bude pravděpodobně jen o 2,8 roku.

Vývoj hrubé míry porodnosti nejspíše zaznamená ve sledovaném období výrazný pokles. V Karlovarském kraji se očekává nejnižší míra porodnosti (7,1 ‰), což by znamenalo snížení oproti počátečnímu roku sledování o 2,2 ‰. Nejvyšší míry porodnosti by měla v roce 2050 vykazovat Praha (10,2 ‰) s rozdílem oproti

roku 2012 o 1,2 ‰. Do budoucna lze předpokládat snížení početního stavu obyvatelstva, které bude způsobeno nízkou porodností a stárnutím populace se tak značně urychlí.

Ve sledovaném období se očekává zvýšení hrubé míry úmrtnosti ve všech krajích ČR kromě Prahy. Nejnižší hodnotu bude pravděpodobně v roce 2050 vykazovat Praha (8,7 ‰), s rozdílem oproti roku 2012 o 1,3 ‰. Nejvyšší hodnota je předpokládána v roce 2050 v kraji Moravskoslezském (14,5 ‰), s nárůstem o 3,8 ‰.

Jak uvádí Roubíček (1997), populace s vyšším podílem starých osob má vyšší úmrtnost a zároveň nižší porodnost. Toto tvrzení je do budoucna z hlediska úmrtnosti patrné z grafu č. 11 od roku 2030. U porodnosti znázorněné v grafu č. 10 je viditelný její nárůst od roku 2030, který zmíněné tvrzení vyvrací. Ale nutno dodat, že předpokládaný nárůst porodnosti bude nejspíše zapříčiněn populačně silnými ročníky narozenými v prvním desetiletí toho století, které budou v této době ve věku nejvyšší plodnosti. Po roce 2041, kdy budou tyto silné věkové kategorie dokončovat svoji porodnost, je viditelný pokles. Tudíž tvrzení Roubíčka bude v krajích ČR patrné.

Rozdíly hodnot míry úmrtnosti v krajích mohou být způsobeny strukturou obyvatelstva dle socioekonomického postavení, podle národnosti obyvatelstva (podíl Romů), dostupnosti rychlé lékařské péče a v neposlední řadě na životním prostředí a ekonomické úrovni regionu. Do budoucna se bude zvyšovat střední délka života a také poroste počet zemřelých, což se projeví na zrychleném stárnutí obyvatelstva ČR. Tento trend bude výrazný v krajích ČR od druhé poloviny 20. let nebo od počátku 30. let tohoto století. V posledním roce sledování bude zemřelých v krajích ČR o 8–30 % více než v roce 2012. Výjimku bude tvořit Praha, u které se předpokládá udržení současné úrovně úmrtnosti (ČSÚ, 2014).

Podle výsledků projekce ČSÚ lze do budoucna předpokládat se snížením celkového počtu obyvatel a se snížením úrovně porodnosti. Díky zlepšení úmrtnostních poměrů poroste naděje na dožití při narození. V roce 2050 se předpokládá, že podíl osob nad 65 let bude přibližně jedna třetina. Podíly osob v nejvyšším věku by měly přibývat nejrychleji (ČSÚ, 2014).

6 Dopady demografického stárnutí obyvatelstva v ČR

Sociální definice stáří se podle Rabušice (1995) stanovuje dosažením určitého věku, kdy jedinec přestane být zapojen do pracovního procesu a začne pobírat starobní důchod. S odchodem do penze vznikne sociální kategorie starých osob, která je také nazývána závislou skupinou. Jedinci v této skupině by měli skončit s prací, což s sebou přináší potřebu ekonomické a společenské pomoci. Splnění těchto potřeb je potom na mladších členech společnosti. Nutno dodat, že i někteří důchodci pobírající starobní důchod jsou zapojeni do pracovního procesu. V roce 2010 představovali pracující důchodci podle ČSÚ (2012) téměř 5 % všech pracujících a stali se tak nezanedbatelnou částí aktivních pracovních zdrojů.

Důsledky demografického stárnutí se projevují ve všech sférách ekonomického a sociálního vývoje České republiky. Nejvíce se tyto dopady projeví v oblastech závislých na měnícím se věkovém složení obyvatelstva, především na fungování a financování systému důchodového zabezpečení a na sociální a zdravotní péči o staré spoluobčany. Tyto systémy totiž vznikaly za zcela jiných demografických podmínek. V současné době už stát zaznamenává drobné problémy s financováním, proto jsou do budoucna velmi ohroženy penzijní systémy založené na průběžném financování. Přispěvatelů do systému bude postupně ubývat, zatímco příjemců bude značně přibývat (díky generačním posunům a prodlužující se naději na dožití). Tento fakt vede v zájmu udržitelnosti celého systému a rovnováhy mezi oběma stranami k reformám penzijních systémů. Zvyšuje se věk odchodu do důchodu a je omezen odchod do předčasného důchodu (Mašková, 2009).

Zvýšení počtu obyvatel nejstarších věkových skupin je podle Maškové (2009) důsledek stárnutí, který se projeví na veřejných financích a mezigenerační solidaritě. U seniorů mladších (tj. do 79 let) lze předpokládat s jejich začleněním do společenského života, tyto osoby budou zdravější než starší senioři (tj. nad 80 let), u nichž se dá předpokládat vysoký výskyt chronických chorob a závislost na pomoci a péči ostatních. S narůstajícím počtem starších seniorů zároveň porostou nároky na zdravotní, rodinnou a sociální péči. Kvůli zaměstnanosti potencionálních rodinných pečovatelů se bude možnost rodinné péče zmenšovat, což do

budoucná zapříčiní velké nároky na kvalitu a dostupnost zdravotních a sociálních služeb.

V souvislosti se současným vývojem populačního stárnutí se do budoucna předpokládá zmírnění ekonomického vývoje z důvodu nedostatku podílu mladých lidí na trhu práce. Ale nelze jednoznačně říci, že se nastávající ekonomický vývoj skutečně zmírní. U starších osob se dá předpokládat, že je efektivita jejich práce nižší než u mladší populace, s čímž souvisí i podávání méně produktivních výkonů, ale záleží na povolání starších osob. Někteří senioři už nemohou pracovat, protože je jejich zaměstnání fyzicky náročné. Proto je velmi důležité se do budoucna více zabývat tématem ekonomické zátěže seniorů, která se podílí na zvyšování starobních důchodů a výdajů souvisejících se zdravotní péčí a zabezpečením starých osob.

Nutným předpokladem nejen ekonomického rozvoje společnosti je lepší zdraví a delší život. Nejbohatší společnosti jsou ty s největším podílem starých lidí. Nejsou to společnosti s největšími problémy, ale s největším potenciálem. Stárnutí není problém, problém je v penzijním systému a sociální ochraně. Společnost se stále mění a její stárnutí je pouze jednou z těchto demografických změn (MPSV, 2008).

Dopady demografického stárnutí se budou nadále zintenzivňovat. V současnosti se již promítají do sféry veřejné i soukromé. Je nutné, aby měl každý z nás tuto skutečnost na paměti. Prodlužující se délka života s sebou nese nové možnosti a příležitosti. Aby člověk prožil zdravé a aktivní stáří a udržel si nezávislost i ve vysokém věku, je důležité nést odpovědnost sám za sebe po celý život. Vedle negativních dopadů stárnutí společnosti je dobré si uvědomit, že prodlužování délky lidského života a rostoucí podíl osob vyššího věku jsou výsledkem dlouhodobých snah o zvyšování kvality života a životní úrovně. Zlepšování zdravotního stavu populace je třeba vnímat jako pokrok, ke kterému ve svém vývoji dlouhodobě směřujeme (Svobodová, 2011).

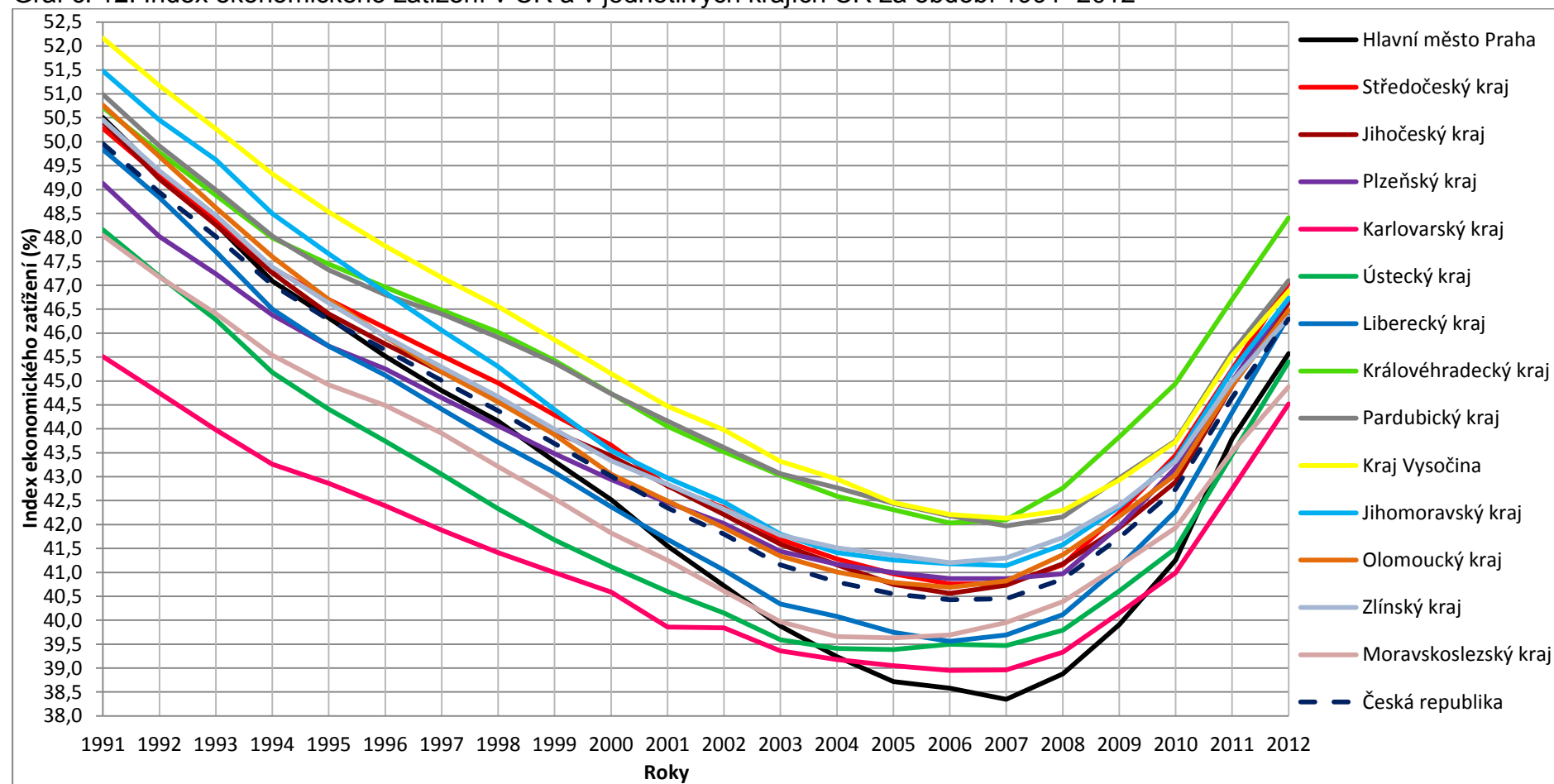
S problémem stárnutí populace souvisí celá řada otázek, které se týkají ekonomické aktivity seniorů. Problém stárnutí je z ekonomického hlediska velice komplikovaný, neboť ve většině států Evropy je podstatné, aby starší osoby co

nejdéle pracovaly, jelikož v ekonomicky aktivním věku bude stále menší část populace.

Následující kapitoly se zabývají vybranými dopady demografického stárnutí. Dopady jsou hodnoceny pomocí indexu ekonomického zatížení a dále na základě zjištění kapacity domovů pro seniory v jednotlivých krajích ČR.

6.1 Index ekonomického zatížení obyvatelstva v krajích ČR

Graf č. 12: Index ekonomického zatížení v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991–2012

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991–2003
Demografická ročenka krajů 2003–2012

Vývoj indexu ekonomického zatížení lze podle grafu č. 12 ve sledovaném období rozdělit do tří období. První období bylo v letech 1991–2006. V tomto sledovém období ukazatel klesal, až dosáhl nejnižších hodnot. Jen v kraji Hlavní město Praha byla nejnižší hodnota zaznamenána v roce 2007 (38,4 %). Pokles byl způsoben výrazným nárůstem produktivní složky. Druhé období bylo v letech 2006–2007, kdy hodnoty ukazatele převážně stagnovaly v krajích ČR. Třetí období bylo v roce 2007 až do konce sledovaného období, kdy se hodnoty indexu ekonomického zatížení zvyšovaly z důvodu nárůstu osob v poproduktivním věku. Vývoj ukazatele je ve všech krajích shodný s vývojem celorepublikovým.

Shrnutí poznatků o indexu ekonomického zatížení v krajích ČR

Index ekonomického zatížení je počítán za územní jednotky (kraje), ale náklady na neproduktivní složku jsou placeny ze státního rozpočtu. Proto ukazatel v celé ČR udává nepřesnější informace o ekonomickém zatížení v ČR.

Ukazatel ekonomického zatížení informuje o tom, jak velkou zátěž klade ekonomicky neproduktivní část populace na složku ekonomicky produktivní. Hodnoty ukazatele indexu ekonomického zatížení se v roce 2012 pohybovaly mezi 44,5–48,4 %. V roce 2012 byla největší ekonomická zátěž kladena v kraji Královéhradeckém (48,4 %), Pardubickém a v kraji Středočeském (47,1 %). Nejnižší hodnoty sledovaného ukazatele měly v roce 2012 kraje Moravskoslezský (44,8 %), Ústecký (45,4 %), Karlovarský (44,5 %) a Praha (45,5 %). U ostatních krajů se hodnoty lišily o pár desetín.

Nejnižší hodnoty ukazatele jsou způsobeny v kraji Karlovarském nejvyšším zastoupením složky produktivní (69,2 %), v kraji Moravskoslezském taktéž (69 %), u kraje Ústeckého je tomu tak rovněž (68,8 %) a v Praze je tento jev způsoben velmi nízkým zastoupením složky dětské (13,6 %).

V kraji Královéhradeckém je sledovaný ukazatel vysoký, protože se zde vyskytuje nejvyšší zastoupení složky poproduktivní (17,8 %), v Pardubickém kraji je tento jev zapříčiněn nízkým zastoupením složky produktivní (67,9 %). V kraji Středočeském jsou vyšší hodnoty ukazatele indexu ekonomického zatížení způsobeny vysokým zastoupením dětské složky (16,2 %).

Na základě zjištěných faktů o indexu ekonomického zatížení lze konstatovat, že zatím ukazatel vykazuje poměrně příznivé hodnoty, jelikož jsou podle Šigutové (2014) v produktivním věku silné ročníky narozené v 70. letech 20. století a také (prozatím) silné ročníky narozené po 2. sv. válce a díky nízké porodnosti v minulých letech se zastoupení dětské složky dále nezvyšovalo.

6.1 Domovy pro seniory (DPS) v krajích ČR

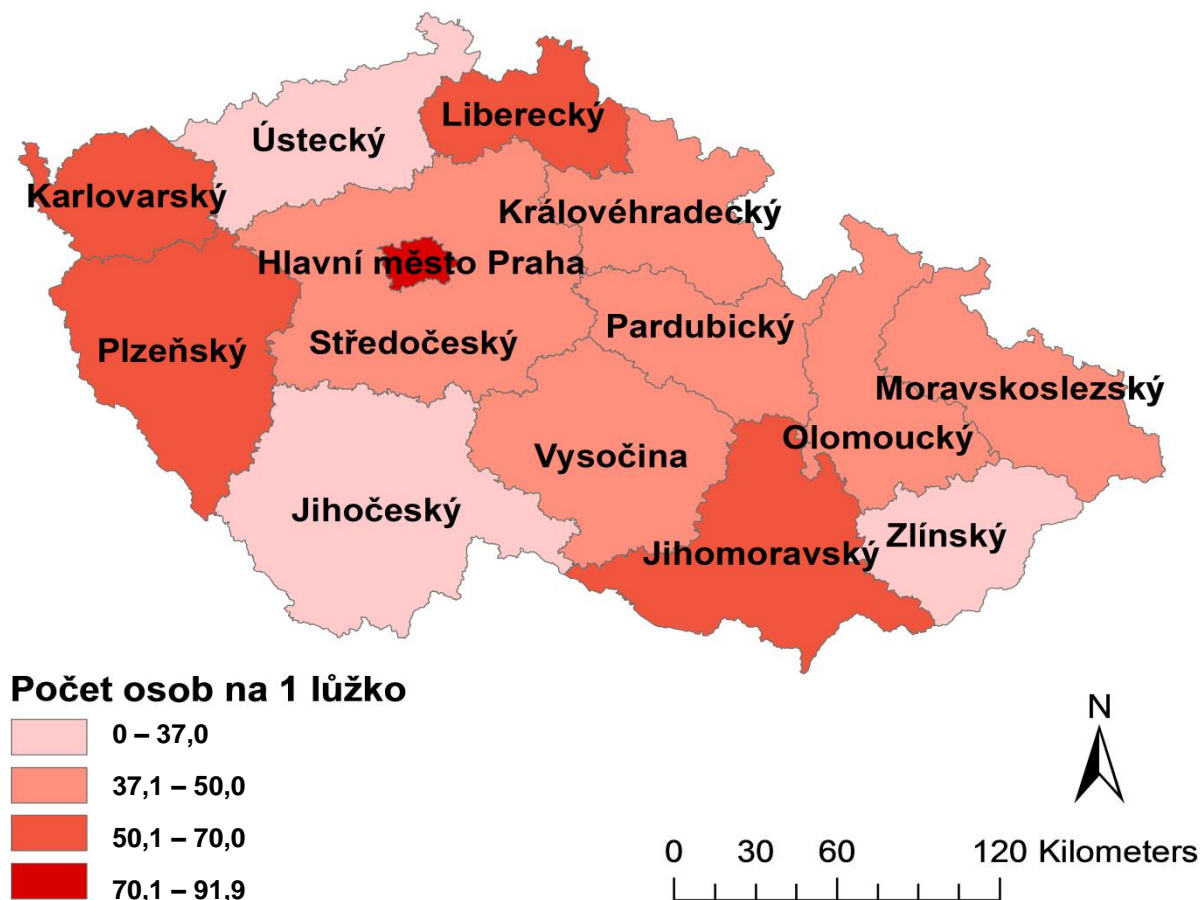
Sociální služby v České republice nabízí mnoho možností, jak se postarat o starého člověka. Dle MPSV (2013) stát poskytuje starým lidem mnoho zajištění pomoci v podobě např.: osobní asistence, pečovatelské služby, odlehčovací služby, stacionářů denních a týdenních a domovů pro seniory.

V roce 1991 byla vytvořena nová zdravotní služba – domácí péče. Jedná se o léčbu seniora v domácím prostředí členem rodiny. Služba přispěla ke zvýšení kvality a dostupnosti zdravotních služeb pro starší osoby (Sýkorová; Chytil, 2004).

„Domovy pro seniory poskytují dlouhodobé služby seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby. Služba obsahuje pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy, poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, aktivizační činnosti a pomoc při prosazování práva zájmů. Služba se poskytuje za úplatu“ (MPSV, 2013).

Ústavní péče bývá často jediným možným způsobem jak se postarat o seniory. Zdravotní a sociální služby by měly být flexibilní a měly by poskytovat odbornou pomoc a podporu nejen seniorům, ale i jejich rodinám. Starší občané by měli mít i v ostatních sociálních zařízeních kromě trvalé lékařské péče i dostatek prostoru pro své individuální zájmy (MPSV, 2008).

Obr. č. 2: Počet osob ve věku nad 65 let připadajících na 1 lůžko
v DPS v krajích ČR v roce 2012

Zdroj: ArcČR 500, Praha: ARCDATA, 2011; vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2013

Obrázek č. 2 znázorňuje počet obyvatel připadajících v přepočtu na 1 lůžko v domovech pro seniory nad 65 let. Největší zátěž seniorů na 1 lůžko se vyskytuje v kraji Hlavní město Praha, je to způsobeno vysokým počtem osob nad 65 let. V Praze bylo v roce 2012 podle ČSÚ (2013) evidováno 24 domovů pro seniory, které nabízely 2 393 lůžek, v kraji bylo v tomto roce 220 033 osob v poproduktivním věku, tudíž na 1 lůžko připadalo 91,9 osob.

Dalšími kraji, kde se v roce 2012 vyskytoval vysoký počet osob na jedno lůžko, byly Liberecký (68,6 osob), Jihomoravský (68,6 osob), Karlovarský (60,7 osob) a Plzeňský (53,8 osob). Tento jev je zapříčiněn nízkými počty DPS a tedy nedostatečnou lůžkovou kapacitou v těchto zařízeních.

V kraji Středočeském se v roce 2012 nacházelo 203 992 osob nad 65 let a podle ČSÚ (2013) zde bylo evidováno 65 domovů pro seniory s kapacitou 4 777 míst. Ve Středočeském kraji tedy představovalo zatížení na 1 lůžko 42,7 osob.

Velký počet DPS může být ve Středočeském kraji zapříčiněn například využíváním těchto zařízení seniory za sousedních krajů, např. z Prahy, kde je vysoký počet seniorů na jedno lůžko.

Nejpříznivější situace byla v roce 2012 v kraji Ústeckém (33,9 osob na 1 lůžko), Jihočeském (35,4 osob na 1 lůžko) a Zlínském (36,8 osob na lůžko). V těchto krajích je poměrně příznivé zatížení osob na 1 lůžko v domovech pro seniory. Je to způsobeno větším počtem domovů pro seniory, díky tomu se v těchto krajích vyskytoval i vysoký počet lůžek.

Kromě Prahy a krajů Plzeňského, Karlovarského, Jihomoravského a Libereckého se v ostatních krajích vyskytuje poměrně příznivá situace v zatížení seniorů na 1 lůžko v DPS. Senioři mohou využívat i jiných dostupných sociálních služeb. Je tedy pravděpodobné, že v Praze, Plzeňském, Karlovarském, Jihomoravském a Libereckém kraji senioři dávají přednost jiným možnostem sociální péče než DPS, a proto kapacita v těchto krajích není dostatečná. V ostatních krajích ČR je kapacita na 1 lůžko velmi příznivá, je tedy pravděpodobné, že zde senioři DPS velmi využívají.

7 Závěr

Ve všech krajích České republiky je patrné stárnutí obyvatelstva, což je v práci doloženo na základě sledovaných ukazatelů: indexu stáří, průměrného věku, hrubé míry porodnosti a hrubé míry úmrtnosti.

Ukazatel indexu stáří zaznamenal ve všech krajích ve sledovaném období nárůst, který byl zapříčiněn výraznou převahou seniorů nad dětskou složkou. Krajem s nejvyššími hodnotami ukazatele byla Praha, která má trvale nejnižší zastoupení dětí v celé České republice. Tento fakt může být způsoben vystěhováním mladých rodin s dětmi do Středočeského kraje z důvodu kvalitnějšího bydlení. Díky tomu index stáří ve sledovaném období v kraji Středočeském nepřesáhl hranici 100 % ani v jednom roce. Středočeský kraj má jako jediný v ČR vyšší podíl dětí než osob v poproduktivním věku. Vývoj indexu stáří v jednotlivých krajích je podobný jako vývoj za celou ČR, kromě kraje Středočeského.

Další sledovaný ukazatel průměrný věk zaznamenal ve sledovaném období stoupající charakter. Vývoj ukazatele byl ve všech krajích podobný jako ve vývoji za celou Českou republiku, vyjma kraje Středočeského. Tento kraj vykazoval odlišný vývoj, protože má vysoký podíl dětí, proto jsou hodnoty průměrného věku nejnižší z celé ČR. Nejvyšší hodnoty dosahuje Praha, což je způsobeno nejvyšším počtem osob v poproduktivním věku a zároveň nejnižšími počty dětí.

Ve vývoji hrubé míry porodnosti je ve sledovaném období patrný trend ve snižování porodnosti, který se projevil ve všech krajích ČR. Důvodem je změna populačního chování po roce 1989 a odkládání rodičovství do pozdějšího věku, s čímž souvisí i pokles porodnosti v 90. letech minulého století. Ukazatel měl ve všech krajích stejný průběh jako v celé České republice. Po roce 2002 je ve všech krajích i v ČR zvýšená porodnost z důvodu silných populačních ročníků žen ze 70. let v reprodukčním věku. Nejnižší porodnost byla dosažena mezi roky 1996 a 1997, naopak vrcholu porodnosti bylo dosaženo v roce 2008, u Prahy v roce 2009.

Hrubá míra úmrtnosti se dlouhodobě snižuje ve všech krajích České republiky, důvodem jsou změny sociálně ekonomických podmínek. V posledních letech se výrazně mění ekonomická aktivita populace, zaměstnanost osob v průmyslu se snižuje, naopak se zvyšuje zaměstnanost osob ve službách, což přispívá ke zlepšení úmrtnostních poměrů v krajích ČR. Dále ustavičně dochází ke zkvalitnění zdravotní péče a také se zlepšuje její dostupnost a provázanost se sociální péčí. Lidé začali více dbát na své zdraví a na ochranu životního prostředí, což se projevilo na jeho výrazném zlepšení. V posledních letech se velmi zvýšila poptávka po zdravém životním stylu obyvatelstva.

Z hlediska budoucího vývoje stárnutí lze na základě zjištěných ukazatelů dokladovat, že ve všech krajích pravděpodobně dojde do roku 2050 k výraznému urychlení stárnutí populace. Výjimečná situace bude do budoucna v Praze a Středočeském kraji, zde jsou předpokládány vysoké zisky obyvatelstva migrací a také je zde očekáván kladný celkový přírůstek. Ve všech krajích by se měly ukazatele indexu stárnutí a průměrného věku postupně zvyšovat, což bude způsobeno stále vyššími počty osob v poproduktivním věku. V kraji Středočeském a v Praze nebudou hodnoty průměrného věku tak vysoké, neboť se zde předpokládá vysoký podíl dětí, způsobený vyšší mírou porodnosti. Úmrtnost by se měla od roku 2030 v krajích ČR zvyšovat (kromě Prahy), důvodem bude přechod silných poválečných ročníků do věku vysoké úmrtnosti a stále se zvyšující počty seniorů. V Praze si pravděpodobně míra úmrtnosti udrží současnou úroveň, protože je zde očekávána nejvyšší délka života při narození.

Ukazatel indexu ekonomického zatížení se v posledních letech ve všech krajích zvyšuje. Tato situace nastává kvůli stále rostoucím počtům osob v poproduktivním věku ve všech krajích ČR. V současné době ukazatel udává poměrně příznivé hodnoty, neboť se v produktivním věku nachází silné ročníky narozené v 70. letech 20. století a stále ještě silné ročníky narozené po 2. sv. válce (v letech 1948–1949). Navíc se díky nízké porodnosti v minulých letech dále zastoupení dětské složky příliš nezvyšovalo.

Domovy pro seniory jsou v krajích ČR rozmístěny nerovnoměrně. Nejvíce zařízení (65) se vyskytuje ve Středočeském kraji a je zde i nejvyšší lůžková kapacita. To může být způsobeno potřebou využívat těchto zařízení staršími osobami i ze sousedních krajů. Nejméně DPS je v kraji Karlovarském, což je

z důvodu nejnižšího počtu seniorů. V Praze je velmi nepříznivá situace z hlediska poproduktivních osob na 1 lůžko. Tento jev může být zapříčiněn užíváním domovů pro seniory v sousedním Středočeském kraji nebo nahrazením DPS jinou možností sociální péče. Nepříznivá situace se dále nachází v krajích Plzeňském, Karlovarském, Jihomoravském a Libereckém, z důvodu nedostatečného počtu zařízení DPS a tedy nízkou lůžkovou kapacitou, senioři zde z toho důvodu nejspíše využívají náhradních možností sociální péče. Nejpříznivější počet seniorů na 1 lůžko je v kraji Ústeckém a Jihočeském, v těchto krajích se totiž nachází dostatečný počet DPS s velkou lůžkovou kapacitou.

Ze zjištěných údajů jednoznačně vyplývá, že ve všech krajích ČR dochází k populačnímu stárnutí. Z tohoto důvodu bude do budoucna nutné více se zabývat problematikou stárnutí, neboť ve vyšším věku se bude nacházet stále větší část obyvatelstva ČR, která bude potřebovat permanentní ekonomickou a sociální péči.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá procesem stárnutí v krajích ČR v období 1991–2012 a vybranými dopady, které s sebou demografické stárnutí přináší. V práci je proces stárnutí hodnocen pomocí indexu stáří, průměrného věku, hrubé míry porodnosti a hrubé míry úmrtnosti. Tyto sledované ukazatele jsou v jednotlivých krajích porovnány s Českou republikou. Vybrané dopady demografického stárnutí jsou hodnoceny na základě indexu ekonomického zatížení a zjištění kapacity lůžek v domovech pro seniory, dále jsou metodou kompilace některé dopady definovány.

Klíčová slova: stárnutí populace, věková struktura, index stáří, průměrný věk, hrubá míra porodnosti, hrubá míra úmrtnosti, index ekonomického zatížení, domovy pro seniory

Summary

This bachelor thesis deals with the process of ageing in the regions of the Czech Republic for the period 1991-2012 and with the further selected impacts that demographical ageing brings. The process of ageing is evaluated by index of ageing, median age, crude birth rate, crude death rate. The values of these indicators for each region are compared with the values of the Czech Republic. The evaluation of the selected impacts of demographical ageing is based on the index of economic dependency and on the number of beds in retirement homes. The method of compilation determines some other impacts.

Keywords: ageing of population, age structure, index of ageing, median age, crude birth rate, crude death rate, index of economic dependency, retirement homes

Seznam literatury a zdrojů informací

Literatura

Booth, A., ed. a Crouter, A. C., ed. 2005. The new population problem: why families in developed countries are shrinking and what it means. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates,. The Penn State University family issues symposia series. 263 pp. ISBN 0-8058-4979-3.

Haškovcová, H. 2010. Fenomén stáří. 2. vyd, podstatně přeprac. a dopl., Praha; Havlíček Brain Team. 365 pp. ISBN 978-80-87109-19-9.

Kalibová, K., ed., Pavlík, Z., ed. a Vodáková, A., ed. 2009. Demografie (nejen) pro demografy. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), Sociologické pojmosloví; sv. 2. 241 pp. ISBN 978-80-7419-012-4.

Pavlík, Z., Rychtaříková, J. a Šubrtová, A. 1986. Základy demografie: Celost. vysokošk. příručka pro stud. přírodověd., ekon., filozofických a lékařských fakult. 1. vyd. Praha: Academia. 732 pp.

Rabušic, L. 1995. Česká společnost stárne. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta; č. 303. Rubikon; sv. 1. 192 pp. ISBN 80-210-1155-6.

Rabušic, L. 2001. Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě. vyd. 1. Praha, Sociologické nakladatelství. 265 pp. ISBN 80-86429-01-6.

Roubíček, V. 1997. Úvod do demografie. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia. 348 pp. ISBN 80-85963-43-4.

Siegel, J. S. ed. a Swanson, D. A. ed. 2004. The methods and materials of demography. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier Academic Press, xiii, 819 pp. ISBN 0-12-641955-8.

Sýkorová, D., Chytil, O. 2004. Autonomie ve stáří: strategie jejího zachování. vyd. 1. V Ostravě: Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity. 323 pp. ISBN 80-7326-026-3.

Toušek, V. et al. 2008. Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Aleš. Čeněk. 411 pp. ISBN 978-80-7380-114-4.

Elektronické zdroje:

ArcČR 500, [databáze]. ver. 2.0. Praha: ArcData, s.r.o., Digitální geografická databáze 1:500 000.

D5 Index ekonomického zatížení v roce 2005. 2005. Český statistický úřad. [online]. [cit. 2013-02-20]. Dostupné na WWW: <www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/030703105>.

Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2003. 2004. Český statistický úřad [online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/4027-04-1991_2003>.

Demografická ročenka krajů 2003 až 2012. 2013. Český statistický úřad [online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/4027-13-r_2013>.

Důchodci a jejich aktivita na trhu práce. 2012. Český statistický úřad. [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/ainformace/77D200489915>>.

Charakteristika Hlavního města Prahy. 2013. Český statistický úřad [online]. [cit. 2014-01-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajp/101011-13-xa>>.

Charakteristika Moravskoslezského kraje. 2013. Český statistický úřad [online]. [cit. 2014-01-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajp/801011-13-xt>>.

Charakteristika Ústeckého kraje. 2013. Český statistický úřad [online]. [cit. 2014-01-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajp/421011-13-xu>>.

Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012. 2008. (Kvalita života ve stáří). MPSV. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5045>>.

Němečková, M., Štyglerová, T. 2014. Projekce obyvatelstva v krajích České republiky do roku 2050. [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/130053-14>>.

Projekce obyvatelstva v krajích ČR do roku 2050. 2014. Český statistický úřad [online]. [cit. 2014-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/130052-14>>.

Ryhtaříková, J. 2005. Analýza: Formy soužití osob ve věku nad 50 let v ČR, SLDB 2001. [online]. [cit. 2014-02-18]. Dostupné na WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=142>.

Senioři v České republice. 2004. Český statistický úřad. [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4123-04>>.

Senioři-naše šance. 2008. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5480>>.

Sociální služby – způsoby pomoci. 2013. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2014-01-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/9#sszp>>.

Statistická ročenka České republiky 2013. 2013. Český statistický úřad [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/kapitola/0001-13-r_2013-2500>.

Statistický portrét stárnoucího obyvatelstva. 2003. Český statistický úřad [online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/statisticky_portret_starnouciho_obyvatelstva_tz031222>.

Svobodová, K. 2011. Demografické stárnutí a jeho dopady. Demografie [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné na WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=764>.

Šigutová, L. 2014. Věková struktura obyvatelstva ze sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/130053-14>>.

Štyglerová, T., Němečková, M. 2013. Populační vývoj v České republice v roce 2012. [online]. [cit. 2014-02-25]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q3_2013>.

Vývoj obyvatelstva České republiky 2012. 2013. Český statistický úřad. [online]. [cit. 2014-01-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4007-13>>.

Seznam obrázků a grafů

Obr. č. 1: Znárodnění základních věkových skupin v populaci

Obr. č. 2: Počet osob ve věku nad 65 let připadajících na 1 lůžko v DPS v krajích ČR v roce 2012

Graf č. 1: Podíl dětské složky obyvatelstva v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (k 31.12.)

Graf č. 2: Podíl produktivní složky obyvatelstva v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (k 31.12.)

Graf č. 3: Podíl poproduktivní složky obyvatelstva v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (k 31.12.)

Graf č. 4: Index stáří v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012

Graf č. 5: Průměrný věk v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012

Graf č. 6: Hrubá míra porodnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012

Graf č. 7: Hrubá míra úmrtnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012

Graf č. 8: Předpokládaný vývoj indexu stáří v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012-2050

Graf č. 9: Předpokládaný vývoj průměrného věku v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012-2050

Graf č. 10: Předpokládaný vývoj hrubé míry porodnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012-2050

Graf č. 11: Předpokládaný vývoj hrubé míry úmrtnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012-2050

Graf č. 12: Index ekonomického zatížení v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012

Seznam příloh

Tab. č. 1: Podíl dětské složky (0-14 let) v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (%)

Tab. č. 2: Podíl produktivní složky (15-64 let) v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (%)

Tab. č. 3: Podíl poproduktivní složky (nad 65 let) v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (%)

Tab. č. 4: Hodnoty indexu stáří v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012 (%)

Tab. č. 5: Hodnoty průměrného věku v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012 (roky)

Tab. č. 6: Hodnoty hrubé míry porodnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012 (‰)

Tab. č. 7: Hodnoty hrubé míry úmrtnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012 (‰)

Tab. č. 8: Předpokládané hodnoty indexu stáří v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012-2050 (%)

Tab. č. 9: Předpokládané hodnoty průměrného věku v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012-2050 (roky)

Tab. č. 10: Předpokládané hodnoty hrubé míry porodnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012-2050 (‰)

Tab. č. 11: Předpokládané hodnoty hrubé míry úmrtnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012-2050 (‰)

Tab. č. 12: Hodnoty indexu ekonomického zatížení v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991-2012 (%)

Tab. č. 13: Počet osob ve věku nad 65 let, kapacita v domovech pro seniory a počet osob na 1 lůžko v DPS v krajích ČR v roce 2012

Přílohy

Tab. č. 1: Podíl dětské složky (0-14 let) v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (%)

	1991	2001	2012
Hlavní město Praha	18,06	13,20	13,65
Středočeský kraj	19,92	15,74	16,21
Jihočeský kraj	21,13	16,30	14,92
Plzeňský kraj	19,85	15,45	14,52
Karlovarský kraj	21,23	16,50	14,76
Ústecký kraj	21,14	16,65	15,55
Liberecký kraj	21,05	16,60	15,44
Královéhradecký kraj	20,24	16,04	14,79
Pardubický kraj	21,1	16,55	15,03
Kraj Vysočina	21,80	16,93	14,76
Jihomoravský kraj	20,56	15,67	14,59
Olomoucký kraj	21,10	16,20	14,65
Zlínský kraj	21,21	16,19	14,32
Moravskoslezský kraj	21,50	16,76	14,58

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991-2003
Demografická ročenka krajů 2003-2012

Tab. č. 2: Podíl produktivní složky (15-64 let) v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (%)

	1991	2001	2012
Hlavní město Praha	66,44	70,65	68,70
Středočeský kraj	66,42	70,03	68,00
Jihočeský kraj	66,48	70,02	68,19
Plzeňský kraj	66,82	70,20	68,16
Karlovarský kraj	68,72	71,50	69,20
Ústecký kraj	67,49	71,12	68,78
Liberecký kraj	66,43	70,58	68,32
Královéhradecký kraj	66,11	69,42	67,38
Pardubický kraj	66,23	69,37	67,98
Kraj Vysočina	65,72	69,22	68,08
Jihomoravský kraj	65,90	69,95	68,15
Olomoucký kraj	66,12	70,18	68,27
Zlínský kraj	66,24	70,01	68,34
Moravskoslezský kraj	67,55	70,80	69,02

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991-2003
Demografická ročenka krajů 2003-2012

Tab. č. 3: Podíl poproduktivní složky (nad 65 let) v krajích ČR v letech 1991, 2001, 2012 (%)

	1991	2001	2012
Hlavní město Praha	15,50	16,15	17,65
Středočeský kraj	13,48	14,24	15,79
Jihočeský kraj	12,39	13,68	16,89
Plzeňský kraj	12,98	14,35	17,32
Karlovarský kraj	10,05	12,00	16,04
Ústecký kraj	11,37	12,23	15,67
Liberecký kraj	12,06	12,82	16,24
Královéhradecký kraj	13,29	14,54	17,83
Pardubický kraj	12,67	14,09	16,99
Kraj Vysočina	12,48	13,85	17,16
Jihomoravský kraj	13,37	14,39	17,26
Olomoucký kraj	12,48	13,62	17,08
Zlínský kraj	12,22	13,80	17,34
Moravskoslezský kraj	10,95	12,45	16,40

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991-2003
Demografická ročenka krajů 2003-2012

Tab. č. 4: Hodnoty indexu stáří v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991–2012 (%)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hlavní město Praha	85,8	89,6	93,6	98,0	102,7	106,8	110,9	114,4	117,7	120,6	122,3	123,4	125,0	125,8	126,9	128,8	129,4	130,0	129,5	127,6	129,7	129,2
Středočeský kraj	67,7	70,4	73,3	76,4	79,1	81,9	84,2	86,4	88,3	90,0	90,5	91,5	92,8	93,6	94,5	95,5	95,3	95,6	95,4	94,8	95,9	97,4
Jihočeský kraj	58,6	60,8	63,0	65,7	68,1	71,2	74,0	76,7	79,4	82,0	84,0	86,4	88,8	91,2	94,5	97,7	100,2	103,2	105,5	106,8	109,8	113,2
Plzeňský kraj	65,4	68,0	70,5	73,3	76,6	79,8	82,9	85,6	88,4	91,1	92,9	94,6	96,9	99,9	102,9	105,5	107,3	110,1	112,3	113,4	116,6	119,2
Karlovarský kraj	47,3	49,6	51,9	54,7	57,5	60,3	62,9	65,3	68,1	70,6	72,7	74,4	77,5	80,7	84,9	88,4	90,9	93,7	96,3	98,1	103,4	108,7
Ústecký kraj	53,8	55,7	57,7	59,9	62,2	64,3	66,6	68,3	70,0	71,8	73,4	74,5	75,7	77,6	80,2	83,0	85,0	87,6	90,0	91,2	96,0	100,8
Liberecký kraj	57,3	59,3	61,6	63,9	66,3	68,6	70,9	72,9	74,8	76,1	77,2	78,5	80,5	82,7	85,8	89,0	91,2	94,1	96,0	97,1	100,7	105,2
Královéhradecký kraj	65,7	68,0	70,7	73,6	76,7	79,2	81,6	84,1	86,5	88,9	90,6	92,9	95,0	97,5	100,3	103,7	106,1	109,6	111,7	113,4	116,5	120,5
Pardubický kraj	60,0	62,1	64,5	67,4	70,3	73,2	76,1	78,6	81,0	83,5	85,1	87,3	89,7	92,2	95,1	98,1	100,6	103,7	106,2	107,1	110,0	113,1
Kraj Vysočina	57,2	59,1	61,3	63,4	66,0	68,7	71,4	74,1	76,6	79,5	81,8	84,5	87,3	90,1	93,6	97,4	100,6	104,5	107,5	109,6	112,6	116,2
Jihomoravský kraj	65,1	67,5	69,8	72,6	75,6	78,5	81,5	84,2	87,0	89,7	91,9	94,1	96,7	99,1	102,4	106,1	108,9	112,3	114,2	114,8	116,1	118,4
Olomoucký kraj	59,1	61,3	63,8	66,5	69,3	72,3	74,9	77,4	80,0	82,4	84,0	86,4	89,3	92,6	96,5	100,3	103,5	107,1	109,4	110,3	112,9	116,5
Zlínský kraj	57,6	59,7	62,1	64,8	67,6	70,8	74,0	76,9	79,9	82,9	85,3	88,4	92,0	95,6	99,4	103,7	107,2	110,8	113,6	115,7	117,8	121,1
Moravskoslezský kraj	50,9	52,8	54,8	57,3	59,8	62,3	64,7	66,9	69,3	71,9	74,3	76,9	80,1	83,6	88,6	93,5	97,2	101,2	104,3	105,8	108,6	112,5
Česká republika	62,0	64,3	66,8	69,6	72,5	75,3	78,1	80,6	83,1	85,5	87,2	89,2	91,6	94,0	97,0	100,2	102,4	105,1	107,0	107,8	110,4	113,3

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991-2003
Demografická ročenka krajů 2003-2012

Tab. č. 5: Hodnoty průměrného věku v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991–2012 (roky)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hlavní město Praha	38,9	39,1	39,3	39,5	39,7	40,0	40,3	40,6	40,9	41,2	41,3	41,5	41,6	41,7	41,7	41,8	41,7	41,6	41,6	41,6	41,9	41,9
Středočeský kraj	37,2	37,3	37,5	37,7	37,9	38,1	38,4	38,6	38,9	39,1	39,3	39,5	39,7	39,8	39,9	40,0	40,0	40,0	40,0	40,1	40,3	40,4
Jihočeský kraj	36,0	36,2	36,4	36,6	36,9	37,2	37,5	37,8	38,1	38,4	38,7	39,0	39,3	39,5	39,8	40,1	40,3	40,5	40,7	40,9	41,2	41,4
Plzeňský kraj	36,9	37,1	37,3	37,5	37,7	38,0	38,3	38,6	38,9	39,2	39,5	39,7	40,0	40,2	40,4	40,6	40,7	40,8	41,0	41,2	41,5	41,7
Karlovarský kraj	34,9	35,1	35,4	35,7	36,0	36,3	36,7	37,0	37,4	37,7	38,0	38,3	38,5	38,8	39,1	39,4	39,6	39,8	40,1	40,4	40,9	41,2
Ústecký kraj	35,5	35,6	35,8	36,0	36,3	36,6	36,9	37,2	37,5	37,7	38,1	38,3	38,5	38,8	39,0	39,2	39,4	39,6	39,8	40,0	40,4	40,6
Liberecký kraj	35,7	35,9	36,1	36,3	36,6	36,9	37,2	37,5	37,8	38,1	38,4	38,6	38,9	39,2	39,4	39,7	39,8	40,0	40,1	40,3	40,6	40,9
Královéhradecký kraj	36,8	37,0	37,1	37,3	37,6	37,9	38,1	38,4	38,7	39,0	39,3	39,6	39,8	40,1	40,3	40,6	40,7	40,9	41,1	41,3	41,5	41,8
Pardubický kraj	36,2	36,4	36,5	36,7	37,0	37,3	37,6	37,9	38,1	38,4	38,7	39,0	39,3	39,6	39,8	40,0	40,2	40,4	40,6	40,8	41,0	41,2
Kraj Vysočina	35,7	35,9	36,1	36,3	36,5	36,8	37,1	37,4	37,7	38,0	38,3	38,6	38,9	39,2	39,5	39,8	40,0	40,3	40,5	40,8	41,1	41,3
Jihomoravský kraj	36,7	36,9	37,0	37,3	37,5	37,8	38,1	38,4	38,7	39,0	39,2	39,5	39,8	40,0	40,3	40,5	40,6	40,8	40,9	41,1	41,3	41,5
Olomoucký kraj	36,0	36,2	36,3	36,6	36,8	37,1	37,4	37,7	38,1	38,4	38,6	38,9	39,2	39,5	39,8	40,1	40,3	40,5	40,7	40,9	41,2	41,5
Zlínský kraj	35,9	36,1	36,3	36,5	36,8	37,1	37,4	37,7	38,0	38,4	38,7	39,0	39,3	39,6	39,9	40,2	40,4	40,7	40,9	41,2	41,4	41,7
Moravskoslezský kraj	35,2	35,4	35,6	35,9	36,1	36,5	36,8	37,1	37,5	37,8	38,2	38,5	38,8	39,1	39,4	39,7	39,9	40,2	40,4	40,6	40,9	41,2
Česká republika	36,5	36,6	36,8	37,0	37,3	37,6	37,9	38,2	38,5	38,8	39,0	39,3	39,5	39,8	40,0	40,2	40,3	40,5	40,6	40,8	41,1	41,3

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991-2003

Demografická ročenka krajů 2003-2012

Tab. č. 6: Hodnoty hrubé míry porodnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991–2012 (‰)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hlavní město Praha	10,7	9,8	9,5	8,5	7,8	7,3	7,5	7,5	7,6	8,0	8,3	8,4	8,7	9,5	10,2	10,6	11,0	11,7	11,7	11,8	11,3	11,4
Jihočeský kraj	12,9	11,9	11,9	10,8	9,6	8,9	9,0	9,0	9,0	9,0	8,9	9,2	9,2	9,5	9,8	10,1	11,0	11,3	11,0	10,9	10,0	10,5
Středočeský kraj	11,8	11,4	11,2	9,8	9,1	8,5	8,7	8,6	8,6	8,9	8,9	9,3	9,4	9,9	10,5	10,9	12,0	12,5	12,3	12,1	11,4	11,2
Plzeňský kraj	11,9	11,0	11,3	10,2	8,9	8,5	8,3	8,5	8,4	8,9	8,7	8,9	9,0	9,2	9,9	10,5	10,9	11,3	11,2	10,9	9,7	10,1
Karlovarský	13,4	12,2	12,4	11,2	10,1	9,0	9,2	9,6	9,1	9,5	9,6	9,7	9,5	9,6	9,9	10,5	11,2	11,5	11,1	10,8	9,9	9,3
Ústecký kraj	13,0	12,3	12,7	11,1	9,9	9,4	9,4	9,6	9,4	9,7	9,6	10,0	10,2	10,5	10,6	10,9	11,8	12,0	11,5	11,1	10,4	9,9
Liberecký kraj	13,1	12,5	12,2	10,6	9,7	9,4	9,2	9,3	9,2	9,5	9,4	9,7	9,5	10,1	10,0	10,4	11,7	12,0	11,9	11,7	10,6	10,5
Pardubický kraj	12,8	12,6	12,2	10,6	9,7	9,1	9,4	9,3	9,3	9,1	8,8	9,2	9,2	9,5	9,7	10,4	11,2	11,2	10,9	11,1	10,3	10,4
Královéhradecký kraj	12,8	12,0	11,9	10,4	9,4	9,1	9,1	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,3	9,5	9,9	10,0	11,1	11,3	11,3	10,9	9,8	9,9
Vysočina	13,3	12,9	12,9	11,3	10,1	9,4	9,5	9,4	9,0	9,2	8,8	9,2	9,2	9,3	9,9	10,0	10,5	11,0	10,6	10,4	9,9	10,1
Jihomoravský kraj	12,6	11,8	11,9	10,3	9,0	8,6	8,5	8,5	8,4	8,4	8,5	9,0	8,9	9,5	9,9	10,2	10,9	11,5	11,4	11,3	10,7	10,6
Olomoucký kraj	12,8	12,1	11,8	10,6	9,2	8,7	8,8	8,8	8,7	8,6	8,9	8,9	9,2	9,3	9,7	10,1	10,8	11,1	11,1	10,8	9,9	9,9
Zlínský kraj	13,0	12,1	11,8	10,4	9,4	8,7	8,6	8,6	8,7	8,8	8,7	8,8	8,7	8,8	9,6	9,5	10,3	10,6	10,3	10,3	9,4	9,3
Moravskoslezský kraj	13,5	12,5	12,4	10,9	9,9	9,4	9,3	9,0	8,9	8,8	8,9	9,0	9,2	9,4	9,7	9,9	10,7	10,7	10,6	10,5	9,6	9,6
Česká republika	12,5	11,8	11,7	10,3	9,3	8,8	8,8	8,8	8,7	8,8	8,9	9,1	9,2	9,6	10,0	10,3	11,1	11,5	11,3	11,1	10,4	10,3

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991-2003
Demografická ročenka krajů 2003-2012

Tab. č. 7: Hodnoty hrubé míry úmrtnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991–2012 (‰)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hlavní město Praha	13,0	12,6	12,4	12,2	12,5	12,0	11,7	11,4	11,4	11,3	11,3	11,5	11,6	11,0	10,8	10,4	10,2	10,0	9,9	9,8	9,8	10,0
Jihočeský kraj	11,8	11,4	11,0	10,9	11,3	10,5	10,6	10,3	10,4	10,2	10,2	10,0	10,4	10,3	10,2	9,8	9,9	10,0	10,2	10,1	10,0	10,2
Středočeský kraj	13,5	12,9	12,8	12,6	12,7	12,1	12,0	11,3	11,8	11,5	11,2	11,0	11,5	11,1	11,2	10,3	10,3	10,1	10,3	9,9	9,9	9,9
Plzeňský kraj	12,6	12,5	11,9	12,0	12,0	11,3	11,7	11,1	11,0	10,8	10,7	10,8	11,3	10,9	10,6	10,7	10,1	10,2	10,3	10,2	10,3	10,5
Karlovarský kraj	10,4	10,5	10,0	9,9	9,9	10,1	9,7	9,6	9,4	9,9	10,3	9,4	10,2	9,9	9,8	9,8	9,6	9,8	10,2	10,1	10,1	10,2
Ústecký kraj	12,1	11,4	11,4	11,3	11,3	11,0	10,7	11,1	10,8	10,6	10,8	11,3	11,3	10,9	10,9	10,6	10,6	10,6	10,6	10,7	10,7	10,8
Liberecký kraj	11,7	11,2	10,9	10,9	10,6	10,4	10,6	10,3	10,3	10,5	10,2	10,5	10,4	10,2	9,9	9,6	9,9	9,9	9,8	9,7	9,7	10,0
Pardubický kraj	12,0	11,4	11,4	11,5	11,5	10,6	10,4	10,4	10,6	10,1	9,9	10,3	10,6	10,3	10,2	10,2	10,1	9,9	9,7	10,3	10,4	10,5
Královéhradecký kraj	12,2	11,9	11,4	11,2	11,1	10,8	11,0	10,6	10,8	10,5	10,5	10,4	11,0	10,5	10,4	10,4	10,1	10,0	10,7	10,0	10,4	10,5
Kraj Vysočina	11,7	11,2	10,9	11,2	10,9	10,3	10,7	10,2	10,3	10,3	10,0	10,0	10,4	9,8	10,5	9,3	9,5	9,5	9,9	9,9	9,8	10,2
Jihomoravský kraj	12,1	11,7	11,5	11,5	11,2	10,9	10,8	10,5	10,5	10,6	10,3	10,6	10,8	10,3	10,7	10,3	10,4	9,8	10,1	10,0	9,8	10,0
Olomoucký kraj	11,8	11,1	11,1	10,7	11,0	10,5	10,9	10,4	10,2	10,5	10,4	10,4	10,4	10,0	10,1	9,8	10,1	10,0	10,4	10,5	10,3	10,5
Zlínský kraj	11,2	11,1	10,8	10,9	11,1	10,5	10,7	10,4	10,3	10,3	10,1	9,9	10,7	10,1	10,6	10,0	9,9	10,2	10,3	10,3	10,5	10,4
Moravskoslezský kraj	10,8	10,8	10,5	10,4	10,7	10,2	10,3	10,1	10,0	10,1	10,3	10,4	10,6	10,4	10,4	10,1	10,1	10,4	10,6	10,7	10,9	10,7
Česká republika	12,1	11,7	11,4	11,4	11,4	10,9	10,9	10,6	10,7	10,6	10,5	10,6	10,9	10,5	10,5	10,2	10,1	10,1	10,2	10,2	10,2	10,3

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991-2003
Demografická ročenka krajů 2003-2012

Tab. č. 8: Předpokládané hodnoty indexu stáří v ČR a v jednotlivých krajích ČR v období 2012–2050 (%)

	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030	2032	2034	2036	2038	2040	2042	2044	2046	2048	2050
Hlavní město Praha	129,0	129,1	128,4	129,0	130,1	132,4	135,5	138,3	140,9	145,3	148,1	149,8	151,2	152,7	155,7	158,6	161,1	162,8	163,6	164,5
Středočeský kraj	97,0	98,6	101,1	105,0	109,5	115,2	122,6	129,2	135,9	144,0	150,9	156,5	161,9	167,5	174,6	181,0	186,6	190,6	193,5	196,8
Jihočeský kraj	113,0	115,8	121,3	127,9	135,2	144,2	155,3	165,3	174,4	186,0	196,1	204,3	212,1	219,2	227,8	234,5	239,3	242,2	243,4	245,2
Plzeňský kraj	117,0	121,4	125,8	131,5	137,8	146,3	156,3	165,8	173,9	184,4	193,4	200,1	206,3	211,9	219,7	225,9	230,0	232,5	233,8	235,8
Karlovarský kraj	109,0	113,8	123,5	133,8	143,8	155,7	170,7	184,6	195,5	208,0	218,6	227,2	235,5	243,1	253,0	261,7	267,3	271,1	273,4	276,3
Ústecký kraj	102,0	105,2	113,4	121,9	130,4	139,9	152,0	162,2	170,6	181,4	190,3	197,2	204,1	211,8	221,6	230,4	237,4	242,9	247,2	252,0
Liberecký kraj	109,0	109,3	117,1	124,9	131,9	139,0	148,5	157,3	164,4	173,6	181,2	187,1	193,0	199,0	207,2	213,9	218,7	221,7	223,3	225,2
Královéhradecký kraj	105,0	124,1	131,0	138,3	145,8	155,0	165,8	175,6	183,5	193,6	202,2	209,3	216,3	223,1	231,5	238,5	243,5	246,0	246,8	248,3
Pardubický kraj	111,0	115,7	121,0	127,2	133,9	141,7	151,3	159,7	167,8	177,6	186,3	193,4	200,4	207,4	216,1	223,6	229,2	232,4	234,0	235,8
Kraj Vysočina	123,0	119,5	125,4	132,1	139,3	149,2	161,0	172,0	183,1	196,2	208,3	218,7	228,6	238,6	249,5	259,0	265,7	270,0	272,5	275,3
Jihomoravský kraj	118,0	120,2	123,7	128,7	134,2	141,6	150,8	159,8	168,1	178,5	187,7	195,0	201,9	208,2	216,2	223,0	227,9	231,1	232,9	235,0
Olomoucký kraj	119,0	119,9	126,1	133,3	141,1	150,6	162,2	173,6	182,8	193,9	203,9	212,2	220,0	227,8	237,7	246,8	253,3	257,3	259,6	261,9
Zlínský kraj	120,0	124,1	130,9	138,7	146,8	157,2	170,1	182,6	193,9	207,7	219,8	230,0	240,1	250,0	261,3	270,9	278,0	282,5	285,0	287,8
Moravskoslezský kraj	121,0	115,9	122,6	130,3	138,0	147,6	159,9	171,3	181,5	194,6	206,6	216,5	225,9	235,0	245,5	253,9	260,5	264,7	267,0	270,3
Česká republika	113,3	115,9	120,7	126,6	132,9	141,0	151,4	161,5	171,1	183,2	194,0	203,0	211,5	219,7	229,3	237,2	242,8	246,0	247,5	249,8

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2014)

Tab. č. 9: Předpokládané hodnoty průměrného věku v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012–2050 (roky)

	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030	2032	2034	2036	2038	2040	2042	2044	2046	2048	2050
Hlavní město Praha	41,7	42,0	42,2	42,4	42,6	42,8	43,0	43,3	43,5	43,7	43,9	44,1	44,2	44,3	44,4	44,5	44,5	44,6	44,6	44,7
Středočeský kraj	40,2	40,5	40,9	41,2	41,6	42,1	42,5	43,0	43,4	43,9	44,3	44,7	45,0	45,3	45,5	45,7	45,9	46,1	46,3	46,6
Jihočeský kraj	41,2	41,6	42,1	42,6	43,1	43,7	44,2	44,7	45,3	45,8	46,3	46,8	47,2	47,5	47,7	48,0	48,2	48,3	48,5	48,7
Plzeňský kraj	41,6	41,9	42,3	42,8	43,3	43,7	44,2	44,7	45,2	45,7	46,1	46,5	46,9	47,1	47,4	47,5	47,7	47,9	48,0	48,2
Karlovarský kraj	41,1	41,5	42,2	42,8	43,5	44,1	44,8	45,4	45,9	46,5	47,0	47,5	47,9	48,2	48,5	48,7	49,0	49,2	49,4	49,5
Ústecký kraj	40,6	40,9	41,5	42,0	42,6	43,2	43,8	44,3	44,9	45,4	45,9	46,3	46,7	47,1	47,4	47,7	47,9	48,2	48,4	48,7
Liberecký kraj	40,8	41,1	41,7	42,2	42,7	43,2	43,7	44,3	44,8	45,2	45,7	46,1	46,4	46,7	47,0	47,1	47,3	47,5	47,6	47,8
Královéhradecký kraj	41,5	42,0	42,5	43,1	43,6	44,1	44,6	45,1	45,6	46,1	46,6	47,0	47,4	47,7	47,9	48,1	48,3	48,5	48,6	48,8
Pardubický kraj	41,0	41,5	41,9	42,4	42,9	43,4	43,9	44,4	44,9	45,4	45,9	46,3	46,7	47,0	47,3	47,5	47,7	47,9	48,1	48,2
Kraj Vysočina	41,2	41,6	42,2	42,7	43,3	43,9	44,5	45,1	45,7	46,2	46,8	47,3	47,8	48,2	48,5	48,8	49,1	49,4	49,6	49,8
Jihomoravský kraj	41,3	41,7	42,1	42,5	43,0	43,5	44,0	44,5	45,0	45,5	46,0	46,4	46,7	47,0	47,3	47,5	47,7	47,9	48,0	48,2
Olomoucký kraj	41,4	41,7	42,3	42,8	43,4	43,9	44,5	45,0	45,6	46,1	46,6	47,1	47,5	47,8	48,1	48,4	48,6	48,8	49,0	49,2
Zlínský kraj	41,4	42,0	42,6	43,1	43,7	44,3	44,9	45,5	46,1	46,6	47,2	47,7	48,1	48,5	48,9	49,2	49,5	49,7	49,9	50,2
Moravskoslezský kraj	41,0	41,5	42,0	42,6	43,2	43,7	44,3	44,9	45,5	46,0	46,6	47,1	47,5	47,9	48,2	48,5	48,8	49,0	49,3	49,5
Česká republika	41,3	41,5	42,0	42,5	43,0	43,5	44,0	44,6	45,1	45,7	46,2	46,6	47,1	47,4	47,7	47,9	48,2	48,4	48,6	48,8

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2014)

Tab. č. 10: Předpokládané hodnoty hrubé míry porodnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012–2050 (‰)

	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030	2032	2034	2036	2038	2040	2042	2044	2046	2048	2050
Hlavní město Praha	11,0	11,1	10,8	10,5	10,2	10,0	9,8	9,6	9,4	9,4	9,4	9,5	9,7	10,0	10,1	10,3	10,3	10,3	10,3	10,2
Středočeský kraj	10,8	10,7	10,2	9,7	9,4	9,0	8,8	8,5	8,4	8,4	8,5	8,7	9,0	9,2	9,3	9,3	9,3	9,1	9,0	8,9
Jihočeský kraj	10,0	10,0	9,6	9,3	8,9	8,6	8,2	7,9	7,7	7,6	7,7	7,9	8,1	8,3	8,4	8,4	8,4	8,3	8,2	8,1
Plzeňský kraj	9,8	9,7	9,3	9,0	8,7	8,3	8,0	7,8	7,6	7,6	7,7	7,9	8,1	8,3	8,4	8,4	8,4	8,3	8,2	8,1
Karlovarský kraj	9,5	8,9	8,6	8,2	7,9	7,7	7,5	7,3	7,2	7,1	7,1	7,2	7,3	7,4	7,4	7,4	7,3	7,3	7,2	7,1
Ústecký kraj	9,7	9,5	9,1	8,7	8,4	8,2	8,0	7,8	7,8	7,7	7,8	7,8	7,9	8,0	8,0	7,9	7,8	7,7	7,6	7,4
Liberecký kraj	10,0	10,0	9,6	9,3	9,0	8,7	8,5	8,3	8,1	8,1	8,2	8,3	8,5	8,6	8,7	8,7	8,7	8,6	8,5	8,4
Královéhradecký kraj	10,2	9,5	9,2	8,9	8,7	8,4	8,1	7,9	7,8	7,7	7,7	7,9	8,1	8,2	8,3	8,3	8,3	8,2	8,1	8,0
Pardubický kraj	10,0	10,0	9,6	9,3	9,0	8,6	8,3	8,1	7,9	7,8	7,8	8,0	8,1	8,3	8,4	8,5	8,4	8,4	8,3	8,2
Kraj Vysočina	10,0	9,7	9,3	9,0	8,7	8,3	8,0	7,7	7,4	7,3	7,3	7,4	7,6	7,7	7,8	7,8	7,7	7,7	7,6	7,5
Jihomoravský kraj	10,2	10,2	9,9	9,5	9,2	8,9	8,5	8,2	8,0	8,0	8,0	8,1	8,4	8,6	8,8	8,8	8,8	8,7	8,6	8,5
Olomoucký kraj	9,9	9,5	9,2	8,9	8,6	8,3	8,0	7,7	7,6	7,5	7,5	7,6	7,8	8,0	8,1	8,1	8,0	7,9	7,8	7,7
Zlínský kraj	10,0	9,0	8,8	8,5	8,2	7,9	7,6	7,3	7,1	7,0	7,0	7,1	7,3	7,4	7,5	7,5	7,5	7,4	7,3	7,2
Moravskoslezský kraj	11,0	9,3	9,1	8,8	8,6	8,3	7,9	7,7	7,5	7,4	7,4	7,5	7,6	7,7	7,8	7,8	7,7	7,6	7,5	7,4
Česká republika	10,3	9,9	9,5	9,2	8,8	8,5	8,1	7,8	7,6	7,5	7,6	7,8	8,0	8,0	8,4	8,5	8,4	8,3	8,2	8,0

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2014)

Tab. č. 11: Předpokládané hodnoty hrubé míry úmrtnosti v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 2012–2050 (‰)

	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030	2032	2034	2036	2038	2040	2042	2044	2046	2048	2050
Hlavní město Praha	10,0	9,6	9,4	9,3	9,1	9,0	8,9	8,8	8,8	8,8	9,0	9,1	9,2	9,3	9,3	9,2	9,1	9,0	8,8	8,7
Středočeský kraj	9,9	9,8	9,6	9,5	9,4	9,4	9,3	9,4	9,4	9,5	9,9	10,2	10,4	10,7	10,9	11,0	11,0	11,1	11,1	11,1
Jihočeský kraj	10,2	10,3	10,2	10,2	10,2	10,3	10,4	10,6	10,7	10,9	11,4	11,8	12,1	12,5	12,8	13,0	13,1	13,2	13,2	13,2
Plzeňský kraj	10,5	10,6	10,5	10,4	10,4	10,5	10,5	10,7	10,8	11,0	11,4	11,7	12,0	12,3	12,5	12,6	12,7	12,7	12,7	12,6
Karlovarský kraj	10,3	10,4	10,5	10,6	10,8	10,9	11,1	11,4	11,6	11,9	12,3	12,8	13,1	13,5	13,7	13,9	14,0	14,1	14,1	14,0
Ústecký kraj	10,7	10,9	10,8	10,9	10,9	11,0	11,2	11,3	11,5	11,8	12,2	12,6	12,9	13,2	13,5	13,6	13,7	13,7	13,7	13,7
Liberecký kraj	10,0	9,7	9,8	9,9	9,9	10,0	10,1	10,3	10,4	10,6	11,0	11,4	11,7	12,0	12,2	12,3	12,4	12,4	12,4	12,3
Královéhradecký kraj	10,2	10,4	10,4	10,4	10,5	10,6	10,7	10,8	10,9	11,1	11,5	11,9	12,2	12,5	12,8	13,0	13,1	13,1	13,1	13,1
Pardubický kraj	10,4	10,5	10,5	10,4	10,5	10,5	10,6	10,7	10,8	10,9	11,3	11,6	11,9	12,2	12,4	12,5	12,6	12,7	12,6	12,6
Kraj Vysočina	10,4	10,2	10,2	10,2	10,2	10,3	10,4	10,6	10,8	10,9	11,4	11,8	12,2	12,5	12,8	13,1	13,3	13,5	13,6	13,7
Jihomoravský kraj	10,4	10,2	10,0	9,9	9,9	9,9	10,0	10,1	10,2	10,4	10,8	11,1	11,4	11,7	11,9	12,1	12,2	12,2	12,2	12,2
Olomoucký kraj	10,6	10,7	10,6	10,6	10,6	10,7	10,8	10,9	11,1	11,3	11,7	12,1	12,5	12,8	13,1	13,3	13,4	13,5	13,5	13,5
Zlínský kraj	10,5	10,7	10,7	10,7	10,8	10,9	11,0	11,2	11,4	11,6	12,0	12,4	12,8	13,2	13,5	13,8	14,0	14,1	14,2	14,3
Moravskoslezský kraj	11,0	11,1	11,0	11,0	11,1	11,2	11,3	11,5	11,7	11,9	12,3	12,7	13,1	13,5	13,8	14,0	14,2	14,3	14,4	14,5
Česká republika	10,3	10,2	10,2	10,2	10,2	10,3	10,4	10,5	10,7	10,9	11,3	11,6	12,0	12,3	12,6	12,8	12,9	13,0	13,0	13,0

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2014)

Tab. č. 12: Hodnoty indexu ekonomického zatížení v ČR a v jednotlivých krajích ČR za období 1991–2012 (%)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hlavní město Praha	50,5	49,3	48,3	47,1	46,3	45,5	44,8	44,2	43,3	42,5	41,6	40,7	39,9	39,2	38,7	38,6	38,4	38,9	39,9	41,3	43,8	45,6
Středočeský kraj	50,3	49,3	48,4	47,4	46,7	46,1	45,5	45,0	44,3	43,7	42,8	42,4	41,7	41,3	41,0	40,8	40,8	41,2	42,2	43,5	45,2	47,1
Jihočeský kraj	50,4	49,2	48,3	47,3	46,4	45,8	45,2	44,6	43,9	43,4	42,8	42,2	41,6	41,2	40,8	40,6	40,7	41,2	41,9	42,9	44,9	46,6
Plzeňský kraj	49,1	48,0	47,2	46,4	45,7	45,3	44,7	44,1	43,5	42,9	42,5	42,0	41,4	41,2	41,0	40,9	40,9	41,0	42,0	43,2	45,0	46,7
Karlovarský kraj	45,5	44,8	44,0	43,3	42,9	42,4	41,9	41,4	41,0	40,6	39,9	39,8	39,4	39,2	39,1	39,0	39,0	39,3	40,2	41,0	42,7	44,5
Ústecký kraj	48,2	47,2	46,3	45,2	44,4	43,7	43,1	42,3	41,7	41,1	40,6	40,2	39,6	39,4	39,4	39,5	39,5	39,8	40,6	41,5	43,5	45,4
Liberecký kraj	49,8	48,8	47,7	46,5	45,7	45,1	44,4	43,7	43,1	42,4	41,7	41,1	40,3	40,1	39,8	39,6	39,7	40,1	41,1	42,3	44,3	46,4
Královéhradecký kraj	50,7	49,8	48,9	48,0	47,4	47,0	46,5	46,0	45,4	44,7	44,1	43,5	43,0	42,6	42,3	42,0	42,1	42,8	43,8	45,0	46,7	48,4
Pardubický kraj	51,0	49,9	49,0	48,0	47,3	46,8	46,4	45,9	45,4	44,7	44,2	43,6	43,1	42,8	42,4	42,2	42,0	42,2	43,0	43,8	45,6	47,1
Kraj Vysočina	52,2	51,2	50,3	49,3	48,5	47,8	47,2	46,6	45,9	45,2	44,5	44,0	43,3	43,0	42,5	42,2	42,1	42,3	42,9	43,7	45,5	46,9
Jihomoravský kraj	51,5	50,5	49,6	48,5	47,7	46,9	46,1	45,3	44,4	43,6	43,0	42,5	41,8	41,4	41,3	41,2	41,1	41,6	42,4	43,4	45,2	46,7
Olomoucký kraj	50,8	49,7	48,6	47,6	46,7	45,9	45,2	44,6	43,9	43,1	42,5	41,9	41,3	41,0	40,8	40,7	40,8	41,4	42,2	43,0	44,9	46,5
Zlínský kraj	50,5	49,4	48,5	47,4	46,6	45,9	45,3	44,7	44,0	43,3	42,8	42,3	41,8	41,5	41,4	41,2	41,3	41,7	42,4	43,3	45,0	46,3
Moravskoslezský kraj	48,0	47,2	46,4	45,5	44,9	44,5	43,9	43,2	42,5	41,8	41,3	40,6	40,0	39,7	39,6	39,7	40,0	40,4	41,1	41,9	43,5	44,9
Česká republika	50,0	48,9	48,0	47,0	46,3	45,7	45,0	44,4	43,7	43,0	42,4	41,8	41,2	40,8	40,6	40,4	40,5	40,9	41,7	42,7	44,7	46,3

Zdroj: vlastní zpracování dle: Demografická ročenka krajů 1991-2003
 Demografická ročenka krajů 2003-2012

Tab. č. 13: Počet osob ve věku nad 65 let, kapacita v domovech pro seniory a počet osob na 1 lůžko v DPS v krajích ČR v roce 2012

Kraj	Celkem osob ve věku nad 65 let	Kapacita DPS	Počet osob na 1 lůžko
Hl. m. Praha	220033	2393	91,9
Středočeský	203992	4777	42,7
Jihočeský	107511	3034	35,4
Plzeňský	99179	1842	53,8
Karlovarský	48400	797	60,7
Ústecký	129612	3820	33,9
Liberecký	71209	1038	68,6
Královéhradecký	98571	2355	41,9
Pardubický	87751	2195	40,0
Vysočina	87711	2181	40,2
Jihomoravský	201741	2940	68,6
Olomoucký	108869	2566	42,5
Zlínský	101897	2769	36,8
Moravskoslezský	201142	4770	42,2

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2013)